

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 24

לשכת הנשיא ויצמן לשכת נתיבי השלום לשכת בנימין דה רוטשילד לשכת המדע רחובות

העלון הדיגיטלי

מאי 2022

אייר תשפ"ב

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מה קורה בלשכת הנשים בנימין דה רוטשילד ראשון לציון – ד"ר הדס הכהן

מה קורה בלשכת הנשיא ויצמן ובלשכת המדע ברחובות – ענת קורן, אבי ארז

על אנרגיה גרעינית - חלק ששי – ד"ר אהוד גרינשפן

כיצד להפריך פייק ניוז במהירות ע"י שאלה אחת בלבד? - אופיר בראל

מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן

הערבים מעולם לא החמיצו שום הזדמנות להחמיץ הזדמנות – יהודה יניב

ישראלים ביפן: תרבות השמש העולה והגשם היורד – ד"ר יואב גל

סיפור הבריחה של מיקלוש ומגדה כפי שהוקלט מפי מגדה – ד"ר מירי נהרי

ביוגרפיה של רחוב, ישראלה קומפטון - צבי תדמור

היה הייתה עברית – רות קלי

"אדם יוצר רוע, כשם שדבורה יוצרת דבש" – ד"ר שלמה הרציג

חלון לעלון

יוסי רזי

כולנו, כך נראה, שותפים לרשתות חברתיות – עם המשפחה גרעינית, עם המשפחה המורחבת, עם שני נכדים מצד הבת, חברים א, חברים ב, חברים ו, חוג פילאטיס, דיירי הבית המשותף, עמותה עולמית לצפייה בכוכבים, מה לא? ככה זה – הרשתות החליפו את השריקות למרפסת והקומזיצים והפעולות בתנועה של פעם. אבל:

האם כל מה שמתרחש וגועש ברשתות מוסיף/תורם/מעשיר? שאלה, האם כל "יום שני מבורך בבריאות, שמחה, הצלחה ובשורות טובות אמן" או "מוסלמי, נוצרי ויהודי טסים בלילה במטוס, המטוס נופל ללוע הר געש, והמוסלמי אומר...." - מוסיף? לא חוזר על עצמו?

האם כל "ברכות רבות ליום הולדתך, שתזכה לבריאות עושר ואושר" אינו חדגוני ואין בו שום דבר אישי, אמיתי, מהכותב אל המקבל? אולם:

יום אחד ראיתי ברשת של הלשכה – מסרון שנשלח ע"י ש.ב.י. שתחילתו: "מצורף מאמר מעניין ביותר"

כל הסימנים הראו שזאת עוד איגרת שעברה פעמים רבות ודינה מבחינתי – להימחק. ובכל זאת – פתחתי וקראתי ש"מנהל בית ספר לרפואה באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון טוען ש"המוח של האדם המבוגר הוא הרבה יותר מעשי ממה שנהוג להאמין. בגיל הזה האינטראקציה בין ההמיספירה הימנית והשמאלית של המוח הופכת להרמונית, מה שמרחיב את האפשרויות היצירתיות שלנו"

בהמשך מצויין: "המאפיינים של המוח בין הגילאים 60 עד 80. הם באמת ורודים" (כך במקור. ניתן לומר שממש כדאי לחכות ולהגיע לגיל הוורוד הזה), אלא שאני מעוניין לצטט את סיום המאמר:

אז אל תפחד מזקנה, תשאף להתפתח אינטלקטואלית, למד מלאכות חדשות, עשה מוזיקה, למד לנגן בכלי נגינה, לצייר תמונות, לרקוד! התעניין בחיים, תפגוש ותתקשר עם חברים, תכנן את העתיד, סע כמיטב יכולתך, אל תשכח ללכת לחנויות לבתי קפה, לחנויות, הופעות. **אל תשתוק לבד, זה הרסני לכל אחד**, (ההדגשה שלי) תחיה עם המחשבה: כל הדברים הטובים עוד לפני!"

ובהמשך:

כאשר התעמקתי בכתוב לעיל התחלתי לפקפק בעצמי, להעלות ספק בכל מה שכתבתי בהתחלה. ואולי, אולי גם "יום שני מבורך בבריאות, שמחה, הצלחה ובשורות טובות אמן" הוא לא סתם מילים שגרתיות אלא סוג של "הלו, אני חושב עליך בבוקרו של יום שני, **אני בכלל לא שותק לבד**"

לעלון זה הצטרף יהודה יניב שכותב על כמה אמירות מחכימות של אחד מקברניטי מדינתנו, אמירות שלעולם אינן מתיישנות

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

החודש האחרון היה עתיר חגים, ימי זיכרון ואירועים. אנחנו בלשכות המועצה ציינו את יום הזיכרון וחג העצמאות במפגש משותף של לשכת הנשיא ויצמן ולשכת המדע "ערב שירי לוחמים". לשכת בנימין דה רוטשילד ציינה את יום השואה בטקס מרגש בבית החולים הגריאטרי "מלבן", בראשון לציון. אירועים נוספים במועצה: לשכת הנשיא ויצמן יצאה לטיול ל"ארץ המנזרים", בצפון ים המלח. לשכת המדע יצאה לסיור בשכונת "נווה צדק" בתל אביב, בהדרכתו המצוינת של אילן שחורי, נשיא לשכת "אבנך ונבנית". דיווחים מפורטים בנעשה בלשכות.

אסיים באירוע מעציב: לפני כשבועיים הלכה לעולמה באופן מפתיע, סילביה אהרון, נשיאת לשכת ביל"ו בראשון לציון. סילביה הייתה שורדת שואה ששמה לעצמה יעוד והוא להנחיל את זיכרון השואה לדורות הבאים. היא נפטרה לאחר שהעבירה הרצאה לבני נוער ביום השואה. יהי זכרה ברוך.

אבי ארז

ארץ המנזרים

מה קורה בלשכת הנשים בנימין דה רוטשילד ראשון לציון

ד"ר הדס הכהן

לשכת בנימין דה רוטשילד יזמה וגם השתתפה במספר אירועים במהלך החודש האחרון

נשות לשכת בנימין דה רוטשילד הפיקו טקס לכבוד יום הזיכרון לשואה ולגבורה במרכז הרפואי הגריאטרי מלבן

לשכת הנשים "בנימין דה רוטשילד" בשיתוף מנהלת השירות הסוציאלי הגב' גלית קאופמן, האמרכלית סיגלית אלוני ועובדי מנהלה ואחזקה של המרכז הגריאטרי מלבן קיימו גם השנה את טקס יום הזיכרון לשואה ולגבורה בבית החולים הגריאטרי "מלבן" ראשון לציון. השנה הטקס נערך גם בשיתוף קבוצת "עושים טוב לקהילה" עם הפעיל החברתי זיו נחמה ומיכאל אקרלינג ועמד בסימן "יהודים מצילים יהודים", פרויקט שארגון בני ברית מקדם בארץ ובעולם.

את הטקס כתבה וגם הנחתה נשיאת לשכת הנשים בנימין דה רוטשילד והמשנה לראש העיר ראשל"צ, ד"ר הדס מלכה הכהן. הטקס התקיים במעמד: מנהל בית החולים פרופ' אלי מזרחי, נשיא בני ברית ישראל מר דניאל גרץ, יו"ר מועצה איזורית תל אביב (לשעבר), ניסו מיסיסטרוני בנות הלשכה (בשיתוף צוות "מלבן" וחברי עושים טוב לקהילה. הופיעו בטקס נשות הלשכה הסגנית ד"ר איריס הכהן, יהודית כהן, יפה כהן ישר, אופירה פנחס, עו"ד דיקלה ואנונו, וליאורה הראל לצד הצוות של "מלבן". לאחר הטקס התקיים פאנל

בנושא "יהודים מצילים יהודים" בהנחיית חברת הלשכה ד"ר אורלי נתנאל והשתתפו בו הנשיא, מנהל ביה"ח, דיירי מלבן ובני משפחותיהם, מנהלת השירות הסוציאלי גלית קאופמן והדיאטנית סיגל נחום וזיו נחמה. על החלק האמנותי של הטקס ניצח בהתנדבות הזמר ראובן ארז זמר ויוצר.

הטקס שודר בלייב בדף הפייסבוק של לשכת בנימין דה רוטשילד ובדף הפייסבוק של "בני ברית ישראל".

לשכת הנשים בנימין דה רוטשילד מודה באופן מיוחד לצלם אריק מור שתיעד את האירוע בהתנדבות. אריק אמנם עדיין בשיקום ומתקשה בהתניידות אך יש לו רצון חזק לשוב לצלם ואנו מאחלות לאריק רפואה שלמה לאלתר! תודה מיוחדת גם לחברה נילי קינג על שיתוף הפעולה לפתיחת ערוץ לשידור לייב בדף הפייס של בני ברית ישראל.

השתתפות בטקס הזיכרון הממלכתי שק"ל ובני ברית העולמית מפיקה ביער הקדושים

ידי האחים מרק ומנואל מיידנברג שהגיעו במיוחד מצרפת. את מדליקי המשואה ליוותה להדלקה נשיאת לשכת בנימין דה רוטשילד ד"ר הדס הכהן שהיא גם נציגת בני ברית ישראל בבני ברית העולמי. מאוחר יותר בטקס אחים מיידנברג קיבלו את אות

"המציל היהודי" עבור הוריהם שהצילו יהודים בשואה.

במהלך הטקס הוענקו "אות המציל היהודי" על ידי המרכז העולמי של בני ברית והוועדה להוקרת גבורתם של המצילים היהודים בשואה (JRJ) לשלוש עשרה מצילים שפעלו בצרפת,

הולנד, גרמניה, סלובקיה, ליטא, צ'כיה ודנמרק. בין מקבלי אותות ההוקרה הוא נשיא בני ברית ישראל דניאל גרץ. מר גרץ קיבל את גבורה על שם דודתו דר' הרטה גרץ. הרטה גרץ שימשה כרופאה מלווה של הקינדרטרנספורט מפראג לאנגליה. וחזרה לפראג כדי ללוות קבוצה שנייה. עם פרוץ המלחמה בספטמבר 1939, נאלצה להישאר בלונדון והתגייסה כאחות מתנדבת לבית החולים לנשים וילדות בלונדון, אשר נפגע בבליץ. השתתפה בפעולות ההצלה של אימהות ותינוקות.

כמדי שנה התקיים הטקס הממלכתי לזכר קורבנות השואה "בסימן יהודים מצילים יהודים" בהפקת קק"ל ובני ברית העולמי ב"יער הקדושים" של בני ברית, ברחבת "אנדרטת מגילת האש". השנה כיבד את הטקס שגריר הולנד בישראל הנס דוקטר. הטקס נפתח בהדלקת המשואה לזכרם של ששת המיליונים ולזיכרון הדורות הבאים על

אלחנן יצחקי – בעודו מדריך בן 23, ב"עליית הנוער", הוביל קבוצה של צעירים יהודים מדנמרק לישראל המנדטורית דרך רוסיה, תורכיה, סוריה ולבנון תוך סיכון חייו.

נשות לשכת הנשים בנימין דה רוטשילד והעיר נפרדו מהחברה נשיאת בילו בני ברית ראשון לציון לשעבר סילביה אהרון ז"ל

רבים מתושבי העיר הגיעו לחלוק לחברה סילביה אהרון כבוד אחרון בהם ראש העיר, רז קינסטליך, המשנה לראש העיר, ד"ר הדס הכהן, הנהלת בני ברית, נציגי פרלמנט הנוער העירוני ונכבדים נוספים.

סילביה אהרון הייתה אישה רבת פעלים אשר כיהנה במשך כ-16 שנים כנשיאת לשכת "בילו" בני ברית ראש"צ וחברת פורום "ראשוניות כותבות" של המשרד לקידום מעמד האישה ראשון לציון, כותבת הספר "בין סער לתקווה".

בטקס ההלוויה ספדו לסילביה במילות פרידה לזכרה ילדיה, נכדיה, חברתה חביבה רייך, יעל פקין ראש פורום ראשוניות כותבות, ד"ר הדס מלכה הכהן נשיאת לשכת הנשים בנימין דה רוטשילד בני ברית ראש"צ, המשנה לראש העיר, רז קינסטליך ראש העיר ראשון לציון.

סילביה שרדה את הנורא מכל כשהייתה ילדה, משפחתה הוכזה בגטו עם יהודי צ'רנוביץ האחרים ומן הגטו הם גורשו ברכבות ולאחר מכן ברגל לטרנסניסטריה. במקצועה הייתה אחות ובשנת 2014 השיאה משואה בטקס הזיכרון הממלכתי ביד ושם, לקחה חלק בהנצחת סיפורי השואה וסיוע לניצולים גם בפעילותה בעמותת עמך. בשנת 2018 לקחה חלק באירוע זיכרון בסלון של עיריית ראשון לציון

הנשיאה ד"ר הדס-מלכה הכהן ספדה לסילבה ואמרה: "סילביה אהרון הייתה חברתי לדרך בארגון בני ברית והזכות להתגייסות שלי לארגון שמורה לה. סילביה הייתה אישה מאוד פעילה ואנרגטית. היא לא נחה לרגע ורצה מידי שנה בימים שלפני ואחרי יום הזיכרון לשואה, לספר את הסיפור האישי שלה למען הדורות הבאים. כמה סימלי שתלך לעולמה לאחר שהשלימה את המשימה המרכזית ששמה לעצמה כל שנה ומילאה אותה בדבקות ומסירות אין קץ. סילביה לא חסה על עצמה והייתה מוכנה "לקרוע" את הארץ לאורכה ולרוחבה ובלבד שהסיפור שלה ישמע. לסילביה היה גם חשוב להפיץ את הספר שכתבה "בין סער לתקווה".

לפני שנים, כשסיפרתי לסילביה שאני עוסקה בכתיבת טקסטים לקראת טקס יום השואה, היא פסקה "לא יום השואה". הבטתי בה, שתקתי לרגע, לא הבנתי לרגע והיא מיד תקנה אותי ואמרה "לא ממאמלא לא יום השואה. יום הזיכרון לשואה". מאז הניסוח המדויק נצרב בזיכרוני.

סילביה קידשה בימיה את ערך זיכרון השואה והפצתו ברבים, ערך המשפחה, ערך המסורת והמורשת היהודית, ערך הכתיבה וערך האסתטיקה והיופי. סילביה ידעה לאזן בין פעולותיה למען החברה לבין זמן משפחה וזמן לעצמה. היה בה גם שילוב של רכות ועוצמה. רכות שהתבטאה בדאגה ואחריות של אימא-לה או אחות רחמניה (תחום עיסוקה) ועוצמה ונחישות של מנהיגה היודעת לעמוד על עקרונותיה. כשנתבקשה לחפש מי שתמשיך את דרכה, סילביה הפכה כל אבן, ביררה בין נשות העיר וארגונים עד שהגיעה אליי. היא הרימה טלפון הציגה עצמה. הכרתי אותה בדמותה וחשתי יראת כבוד אליה. אך עד לאותו טלפון מעולם לא שוחחנו. כשאמרתי לה באותה שיחה שאני מכירה את הארגון ולא בטוחה שיתאים, השיבה לי - "מאמאלה אני אשלח לך חומר. בואי נפגש. נכיר. שמעתי עליך. זה "תפור" עליך ואת לא מסרבת לי". מאז עברו 7 שנים. קשה לחשוב על סילביה בלשון עבר. אני מודה לכבוד ראש העיר רז קינסטליך שהגיע וכיבד את סילביה והמשפחה ועל שרגיש ומקפיד לקדש את ערך שורדי השואה בחברה שלנו. תודתי גם לכל ארגוני הנשים בעירנו לפרלמנט הנוער ולדנה אייזנר יועצת רה"ע ומנהלת המשרד לקידום מעמד האישה שהפיצה את הידיעה ודאגה לנציגות. הידיעה על לכתה של סילביה הכתה בנו. היא נעלמה לנו פתאום אך תמיד תהי נצורה בליבנו".

נשות בנימין דה רוטשילד מארגנות ומשתתפות במסיבת ראש חודש לתושבות קריית גנים ראש"צ

מידי חודש גם החודש סגנית הנשיאה ד"ר איריס הכהן אחראית על הפקת מסיבת ראש חודש והנשיאה מעבירה שיעור לצד סעודה משותפת. החודש נחוג בסימן יום העצמאות ומארחות החודש עיצבו את שולחן סעודת החודש באינסטרומנטים מותאמים.

כמו כל חודש גם החודש למדנו בסימן החודש. נושא המפגש היה סגולתו של חודש אייר וזמנים מיוחדים בו (פסח שני, יח' אייר- לג בעומר) ולצד זה הלכות נשים בתקופת ימי ספירת העומר.

כתוב בספרים שחודש אייר מסוגל לרפואות יותר משאר החודשים והטעם לכך כי בחודש אייר, החודש השני לחודשי השנה, התחיל לרדת המן והודות למן לא נגרמו מחלות והחולים נתרפאו. לטבע זה הזמן קורא ומתחדש בדיוק כמו שחודש ניסן המסוגל לגאולה. רז נוסף הוא ראשי תיבות שמו של החודש- אני ה' רופאך.

על המופלטה בחודש זה לא מוותרות. כל שנה בראש חודש אייר אחת החברות, מומחית למופלטות, לא משאירה אחת בלי טעם מופלטה עם דבש וחמאה לזכר המימונה של ניסן.

כייף להתחיל את החודש במסיבת ראש חודש לנשים!

אירוע סובב אופניים ביום העצמאות בראשון לציון

לשכת בנימין דה רוטשילד השתתפה ביום העצמאות באירוע סובב אופניים למשפחה. האירוע הראשון מסוגו בעיר. לדברי הנשיאה שהיא גם משנה לרה"ע ומחזיקת תיק נגישות עירונית" האירוע המשולב הזה של מיוחדים ורגילים זהו חלום שהתגשם".

לטובת המשתתפים תוכננו 2 מסלולים: האחד בן 8 ק"מ והשני קצר יותר, בן 2 ק"מ עבור ילדים ואנשים עם צרכים מיוחדים. המשתתפים באירוע יכלו להזמין מראש אופניים רגילות עם קסדה ואף אופני טנדם או אופני יד, למשותקי גפיים תחתונות. בסוף המסע התקיים הפנינג הכולל פעילויות ספורטיביות תחרותיות, יצירה ומופע אקרובטיקה עם אופניים.

הכניסה חופשית

**לראשונה בראשון לציון!
סובב אופניים לכל המשפחה
ביום העצמאות**

SAVE THE DATE 5.5.22

- מסלול באורך של כ-8 קילומטרים
- בדרגת קושי קלה - מתאים לכל המשפחה
- הפנינג משפחות במתחם הסיום עם הנגלות ופרסים

נקודת הכינס: בית מנחם רות' מלר טאיר 9 ראשון לציון
החל מהשעה 08:00. הנקודה בשעה 08:00

פרטים באתר העירייה WWW.RISHONLEZION.MUNI.IL

ניתן לערוך אופניים - קסדה לא חתומה ברישום מראש (מסלול 200-ל) | ניתן להכניס לכל חשלתם אופניים נגישות / מטרים - ברישום מראש עד כנס ומלאי

השתתפות באירועים לילדים ובוגרים עם צרכים מיוחדים

אחד הנושאים שלשכת בנימין דה רוטשילד הציבה לעצמה כמטרה הוא סיוע וקידום ילדים ואנשים עם צרכים מיוחדים. להלן לקט מפעילויות למען מיוחדים אותם יזמה או השתתפה הנשיאה המשנה לרה"ע- ד"ר הדס הכהן

תחרות ארצית למוקדמות טניס לילדים ואנשים עם צרכים מיוחדים בתמונה קבלת מגן הערכה. מימין לשמאל- אבי פרץ – יו"ר איגוד הטניס, ד"ר הדס הכהן, הדס אזולאי יו"ר ועדת צרכים מיוחדים באיגוד הטניס, סיגל חדד מנכלית איגוד הטניס, ראובן אסתר חו יו"ר וירטוס משחקים מיוחדים.

ספורטאי תחרות מוקדמות הטניס יחד עם רה"ע רז קינסטליך, ד"ר הדס הכהן, סיגל חדד מנכלית איגוד הטניס אבי פרץ יו"ר רה"ע רז קינסטליך, ד"ר הדס הכהן הנשיאה ומשנה לרה"ע ראשלצ, סיגל חדד מנכלית איגוד הטניס אבי פרץ יו"ר איגוד הטניס בישראל.

אירוע השדולה של ספיישל אולימפיקס בכנסת בהובלת ח"כ סימון דוידסון לקידום הספורט למיוחדים.

ספורטאי ספיישל אולימפיקס יחד עם המאמן וילם לאוקס והנשיאה המשנה לרה"ע ד"ר הדס הכהן בביקור בכנס לאירוע השדולה של ספיישל אולימפיקס

ד"ר הדס הכהן יחד עם שני סטנדאפיסטים שגייה ענת גת ואופיר דהאן לטובת אירוע מחאה שהתקיים בכיכר הבימה בתל אביב. מחאה נגד התעללות במיוחדים במוסדות וקריאה לשנות את המדיניות הטיפול ושלובם בקהילה. בתמונה השמאלית יחד עם מפגין

מה קורה בלשכת הנשיא ויצמן ובלשכת המדע ברחובות

ערב שירי לוחמים – הסיפור שמאחורי השיר

ביום ראשון 1.5.22 התכנסנו במועדון בני ברית ברחובות חברים של שתי הלשכות: לשכת "הנשיא ויצמן" ו"לשכת המדע".

קיימנו ערב שירי לוחמים עם הזמרים-נגנים בשמת רביד זזיו שלי.

נושא הערב היה: "שירי לוחמים - הסיפור שמאחורי השיר, בראייה היסטורית וספרותית".

המנחה: ענת קורן.

כולנו לובשים חולצות לבנות, קראנו "יזכור" והדלקנו נרות זיכרון, קראנו את "מגש הכסף" של נתן אלתרמן, שרנו, האזנו לסיפורים המרתקים והמיתוסים אודות הנופלים והאירועים היסטוריים המכוננים.

ערב מרגש ומכובד לכבודם ולזכרם של הנופלים.

רשמה : ענת קורן

לשכת המדע רחובות – סיור בנווה צדק

אחר צהרים נעים באמצע חודש מאי, יצאנו חברי לשכת המדע ברחובות לסיור בשכונת "נווה צדק" בתל אביב. התחלנו את הסיור במתחם "התחנה", בהובלתו ובהדרכתו של אילן שחורי, נשיא לשכת "אבנך ונבנית". אילן, חוקר תולדות תל אביב ואוהב את העיר, הוליך אותנו בסמטאות הצרות של השכונה. סיפר על לשכת שער ציון שהוקמה בנווה צדק בשנת 1890 והייתה לשכת בני ברית השנייה בארץ ישראל. לשכת שער ציון עמדה מאחורי הקמת בית חולים היהודי הראשון ביפו שנקרא אף הוא שער ציון, ומאוחר יותר השתלב עם בית חולים "הדסה" בתל אביב. הלשכה עמדה מאחורי

הקמת ספרייה עירונית ציבורית שהפכה לימים לבית אריאלה. הלשכה יזמה והקימה מוסדות חינוך לבנים ובנות, אחד מהם הפך ברבות הימים לבית "סוזאן דלל". עברנו ליד בתיהם של האוליגרכים שקנו מתחמים שלמים בשכונה, הגענו כמובן לבית שמעון רוקח, ממקימי לשכת שער ציון ושמענו על ההיסטוריה של בבניין ששייך ללשכה הגדולה של בני ברית. בסוף הסיור הגענו לשכונת פלורנטין התוססת. קירות השכונה מלאים בציורי גרפיטי של אמני רחוב. השכונה מלאה מסעדות, בתי קפה ופאבים, ובעיקר צעירים

שנותנים לה את צביונה המיוחד. אילן הוביל אותנו בהיסטוריה של השכונה שמשולבת עם בני ברית, בבקיאות רבה וברהיטות. סיימנו ערב מהנה ומשכיל בארוחת ערב טעימה.

כתב וצילם: אבי ארז

על אנרגיה גרעינית - חלק ששי

עקרונות המבנה והפעולה של כורי-הכח הגרעיניים הנפוצים ליצור חשמל

אהוד גרינשפן

פרופסור אמריטוס באוניברסיטת קליפורניה שבברקלי, ארה"ב

ברחבי העולם פועלים כיום כ-440 כורים גרעיניים ליצירה מסחרית של חשמל ("כורי-כח"), למעלה מ-200 כורים גרעיניים להנעה ותפעול צוללות ונושאות מטוסים ("כורי הנעה") ולמעלה מ-200 כורים גרעיניים לצרכי מחקר ("כורי מחקר"). המשותף לכל הכורים הגרעיניים הללו הוא שהם מאפשרים קיום תגובת-שרשרת של ביקועים גרעיניים ושליטה בקצב הביקועים. במאמר זה נתאר את עקרונות המבנה והפעולה של כורי-הכח הנפוצים ביותר.

תחנות הכח הגרעיניות הנפוצות ביותר

ציור 1 מראה, באופן סכמתי, מבנה של תחנת-כח גרעינית המשתמשת במים בלחץ לשם פינוי האנרגיה שמשחררת בדלק הגרעיני שנמצא בליבת הכור (CORE) והעברתה למערכת אשר ממירה את האנרגיה התרמית לחשמל. למעלה משני שלישי מתחנות-הכח הגרעיניות הפועלות כיום בעולם הן מסוג זה שהכור שלהן נקרא PRESSUREZED WATER REACTOR או בקיצור PWR. ב"מים בלחץ" הכוונה שהמים לא רותחים בליבת הכור ולשם כך לחץ המים צריך להיות גבוה מאד: כ-140 אטמוספרות. מים אילו מוזרמים על-ידי משאבות רבות עצמה במעגל סגור מתחתית הליבה לכל אורך מוטות הדלק הגרעיני (ציור 2) ומהליבה אל מחולל הקיטור (STEAM GENERATOR) בו הם מחממים מים במעגל הקירור המשני שנמצאים בלחץ נמוך בהרבה כ-70 אטמוספרות וגורמים לרתיחתם. הקיטור שנוצר מסובב טורבינה אשר מסובבת גנרטור המייצר חשמל המסופק לרשת. הקיטור שיוצא מהטורבינה בלחץ נמוך מקורר והופך במעבה (CONDENSER) למים שמוזרמים חזרה למחולל הקיטור. את החום השיווי (שלא הפך לחשמל) מפנים מהמעבה לסביבה בעזרת מגדלי קירור. כל שלבי המרת הקיטור לחשמל נעשים באופן דומה לנעשה בתחנות כח המונעות על-ידי פחם או נפט. בכ-15% מתחנות הכח הגרעיניות ליבת הכור מקוררת על-ידי מים שרותחים תוך כדי קירור הליבה ונקראים BWR-BOILING WATER REACTORS. בתחנות כח אילו אין צורך במחולל קיטור ובמעגל קירור משני.

מבנה הליבה של כור PWR

ליבת הכור ממוקמת במרכז החלק התחתון של מיכל הלחץ (PRESSURE VESSEL) של הכור (ציור 1). בליבת כור-כח גדול: להספק של כ-1000 מו"ט חשמל (ליד חדרה פועלות 6 תחנות כח פחמיות שלגדולה ביניהן הספק של 575 מו"ט חשמל), טוענים בסביבות 200 אלמנטי דלק (FUEL ASSEMBLIES) כדוגמת האלמנט שמתואר בציור 2. בכל אלמנט כ-264 מוטות דלק שקוטרן קטן מסנטימטר ואורכם בין 4 ל-5 מטר. הדלק מיוצר כגלילונים (באורך של כסנטימטר) של תחמוצת אורניום - UO_2 שמכניסים לתוך צינור שעשוי מנתך של צירקוניום (מתכת שלא "בולעת" ניטרונים) אותו אוטמים היטב לאחר שממלאים אותו בגז האינרטי הליום. בין מוטות הדלק יש מים בלחץ של כ-140 אטמוספרות. המים נכנסים לכל אלמנט דלק בתחתיתו בטמפרטורה של כ-275 מעלות צלזיוס, זורמים כלפי מעלה ויוצאים בטמפרטורה של כ-315 מ"צ. במחולל הקיטור טמפרטורת המים יורדת בחזרה ל-275 מ"צ. בתוך כל אלמנט דלק יש כ-25 צינורות בהם יש מים (ולא דלק) שלתוכם מכניסים מוטות בקרה

(CONTROL RODS) שאת גובהם בתוך הליבה ניתן לשנות תוך כדי פעולת הכור בעזרת מנגנון שנמצא מעל מיכל הלחץ (ציור 1). מוטות הבקרה מכילים חומר כדוגמת בורון שמאד יעיל בבליעת ניטרונים.

הדלק לכורי ביקוע

מכל 92 היסודות שמצויים על פני כדור הארץ ניתן לבקע גרעינים רק של היסוד הכבד ביותר – האורניום. לאורניום מספר איזוטופים ששני השכיחים ביניהם הם אורניום-238 (99.27% מהאורניום) ואורניום-235 (0.72% מהאורניום). בכל גרעיני האורניום 92 פרוטונים אך מספר הניטרונים שונה באיזוטופים שונים: 143 באורניום-235 ו 146 ניטרונים באורניום-238. התכונות הכימיות של כל איזוטופ אורניום זהות אך התכונות הגרעיניות תלויות מאד במספר הניטרונים. מסתבר שתגובת שרשרת של ביקועים גרעיניים ניתן לממש רק תודות לאיזוטופ אורניום-235 (U-235).

תהליך הביקוע

הביקוע מתרחש בדרך כלל לאחר שגרעין ה U-235 בולע ניטרון והופך ל U-236 שהגרעין שלו איננו יציב ומתבקע לשני גרעינים קלים יותר ("מוצרי ביקוע"). בתהליך הביקוע נפלטים גם שנים או שלושה ניטרונים ומשתחררת אנרגיה בכמות גדולה מאד – כ 200 מיליון אלקטרון-וולט (200 מא"ו) - גדולה פי 10 מיליון מהאנרגיה שמשחררת בריאקציה כימית כדוגמת שריפת אטום של פחמן (או גז טבעי). האנרגיה העצומה המשתחררת בביקוע מופיעה תחילה כאנרגיה קינטית של מוצרי הביקוע והניטרונים אך בסופו של דבר גורמת לחימום הליבה (ובעיקר הדלק שבליבה).

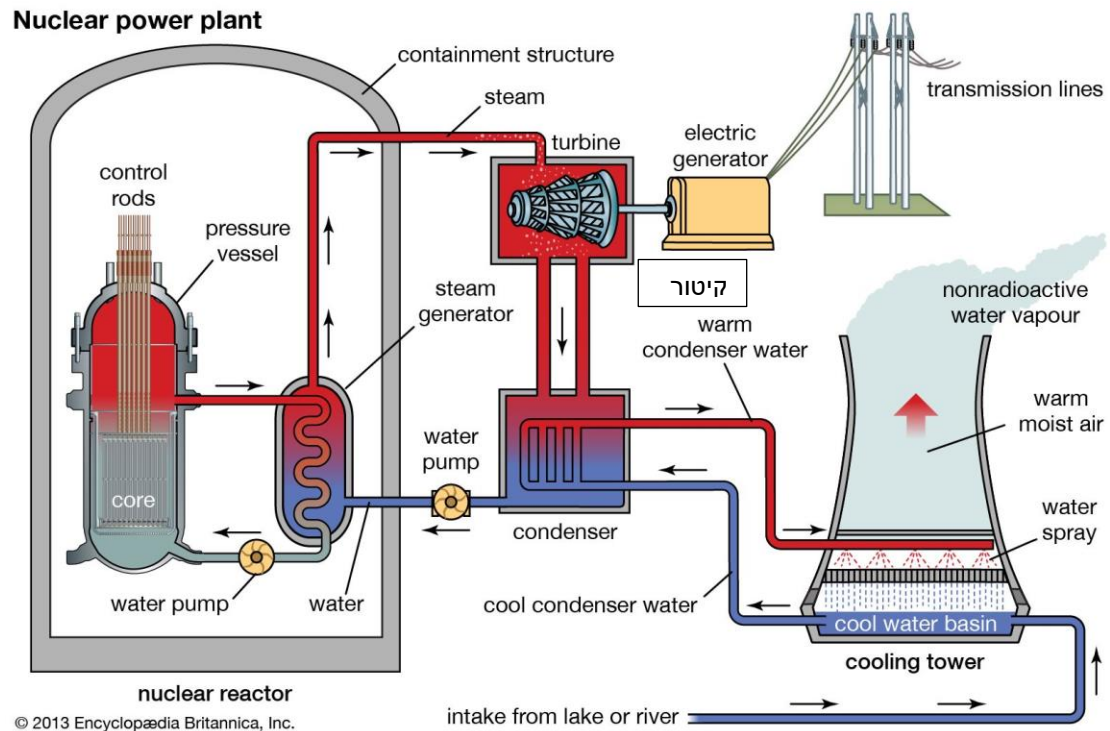
תגובת שרשרת גרעינית

על מנת לקבל תגובת שרשרת צריך לתכנן את ליבת הכור כך שבמוצע, ניטרון אחד מתוך 2-3 הניטרונים שנפלטים מהביקוע של גרעין אחד יגרמו לביקוע של גרעין אורניום אחר. מסתבר שעל מנת לקבל תגובת שרשרת בכור המקורר במים רגילים, יש צורך להעשיר את האורניום – כלומר, להגדיל את אחוז האיזוטופ U-235 מ 0.72% ליותר מ 3.5%. בכורים מודרניים מקובל לתדלק עם אורניום מועשר לסביבות 5% U-235 ולהמיס במים ריכוז מתאים של היסוד בורון שאפקטיבי בבליעת ניטרונים. ריכוז הבורון במים נקבע כך שיאפשר קיום תגובת שרשרת יציבה (הספק ביקועים קבוע). ככל שהדלק משחרר יותר אנרגיה גרעינית, ריכוז ה U-235 קטן ובהתאם לכך מפעילי הכור מקטינים את ריכוז הבורון במים. בצורה כזו ניתן להפעיל את הכור – כלומר לשמור תגובת שרשרת יציבה, באופן רצוף שנתיים ולאחריהן מפסיקים את תגובת השרשרת (מכניסים את כל מוטות הבקרה לליבה ומגדילים את ריכוז הבורון במים) לכחודש ימים שבמהלכם מחליפים כשליש מאלמנטי הדלק (אילו שיצרו הכי הרבה אנרגיה) באלמנטי דלק חדשים וגם בודקים ומתחזקים את המשאבות וכל המרכיבים של תחנת הכח הגרעינית.

תמונת מצב

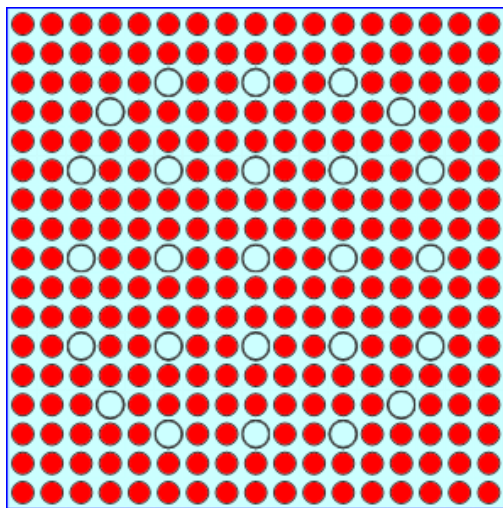
תחנות-כח גרעיניות מספקות היום כ 10% מתצרוכת החשמל בעולם וכ 72% מתצרוכת החשמל של צרפת. מכיוון שיצור חשמל מהגרעין איננו מלווה בפליטת גזי חממה הרי שאיכות האוויר בארצות כצרפת ושבידיה (כ 40% מיצור החשמל מגרעין, 40% מתחנות כח הידרואלקטריות ו 10% מרוח) מהטובות בעולם. הקמה מואצת של תחנות-כח גרעיניות חדשות יכולה לתרום הרבה למניעת אסון אקלימי בכדור הארץ. תחנות-כח גרעיניות גם יעילות

יותר מתחנות-כח שמש, רוח והידרואלקטריות ליצור מימן כדלק נקי לתחבורה ולשימושים אחרים.

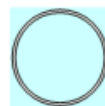

© 2013 Encyclopædia Britannica, Inc.

ציור 1 . תאור סכמתי של תחנת-כח גרעינית (Nuclear Power Plant) שבה הנוזל המקרר את הדלק הגרעיני ומפנה את ההספק המשתחרר מהביקועים הוא מים בלחץ (Pressurized Water Reactor; PWR)

מוט דלק (אדום) מוקף בעטיפת נתך צירקוניום ומקורר במים (תכלת)

צינור חלול שלתוכו נכנס מוט בקרה. את גובה מוטות הבקרה מפעילי הכור או מערכות בקרה אוטומטיות יכולים לשנות

ציור 2 תאור סכמתי של אלמנט הדלק (FUEL ASSEMBLY) של כורי PWR. גובה האלמנט בין 4 ל-5 מטר. קוטר מוט הדלק קרוב לסנטימטר. בליבת הכור קרוב ל-200 אלמנטי דלק מסודרים בצורה שחתך הליבה יהיה קרוב למעגלי. בליבת כור כח גדול בסביבות 50,000 מוטות דלק.

כיצד להפריך פייק ניוז במהירות ע"י שאלה אחת בלבד?

אופיר בראל

אני מניח שהסיטואציה הבאה קרתה לכם לפחות פעם אחת: נכנסתם לפיד שלכם בפייסבוק או בטוויטר וקראתם שם פוסט או ציוץ מסוימים, שהוצגו בתור אמת לאמיתה. למרות זאת, משהו בפרסום מרגיש לכם קצת מוזר ואתם לא ממש יודעים איך לבדוק האם אתם צודקים או לא.

צילום מויקיפדיה

אתם יודעים, למשל, שכדאי להצליב מקורות בגוגל כדי למצוא עוד מידע על מה שקראתם, אבל לא תמיד יש לכם את הסבלנות או את היכולת לעשות זאת. ובכן, ישנה בשורה טובה- מספיק שתשאלו את עצמכם *שאלה אחת בלבד*, כדי שתוכלו לא רק לעלות על פייק ניוז בצורה טובה, אלא גם לעשות את זה מהר. לאחרונה התפרסם [מחקר חדש](#) באוניברסיטת טקסס שבאוסטין, שעסק בשאלה כיצד גולשים מסוגלים לזהות טוב יותר פייק ניוז ברשתות החברתיות. במסגרת המחקר, החוקרים ביקשו מהמשתתפים לדרג כותרות חדשותיות שהוצגו בפניהם, על סמך רמת אמינותן. בנוסף, המשתתפים גם נשאלו מהי רמת הידע שיש להם בנושא שהוצג בכל כותרת.

כאן, המשתתפים יכלו לבחור מתוך כמה אפשרויות:

- יש לי ידע אישי על נושא הסיפור ואני יודע שהוא אמיתי (או שקרי)
- אין לי ידע אישי על הסיפור, אבל הוא נראה אמיתי (או שקרי)
- אני לא יודע להחליט האם הסיפור הוא אמיתי או שקרי

השאלה הזו היא חשובה, מאחר והיא מזכירה לנו, בסופו של דבר, לגבש את הדעה שלנו בנושא מסוים על סמך עובדות ולא על משאלות לב.

השאלה הזו גרמה לשינוי משמעותי בחשיבה של המשתתפים:

כאשר המשתתפים העריכו את רמת הידע שלהם ביחס לנושא המוצג, החוקרים עקבו אחר שינויים נוירופיזיולוגיים אצל המשתתפים באמצעות חיבורם ל-EEG (בדיקה המודדת פעילות חשמלית במוח). כאן, מצאו החוקרים שבזמן שהמשתתפים ניסו לענות על השאלה, הם העלו את רמת הפעילות באזורים שונים במוח, הקשורים לפעילות קוגניטיבית.

לשאלה הזו הייתה השפעה גדולה על היכולת של הגולשים להעריך מידע שהם קוראים: כאשר הם שאלו את עצמם לגבי רמת הידע האישי שלהם, הם אשכרה החלו להתעמק יותר במה שהם קוראים וחלקם גם הגיעו למסקנה, שלמעשה, אין להם שום ידע לגבי הנושא שמוצג בסיפור. לעומת זאת, מי שלא שאל את עצמו את השאלה הזו, המשיך להניח פעמים רבות שהסיפור שהוא קרא - אמיתי.

ושימו לב לזה:

משתתפים שהחלו לשאול את עצמם את השאלה הזו, המשיכו לקרוא באופן ביקורתי מידע שנחשפו אליו גם כאשר הם לא התבקשו לעשות זאת.

בעיניי, תוצאות המחקר הזה מעודדות מאוד, כי הן בעצם מראות שהפרכת פייק ניוז היא לא משימה קשה, שמצריכה כישורים טכנולוגיים מתקדמים או ידע כללי נרחב- צריך רק להפנות את תשומת ליבנו למה שאנחנו נוהגים לפספס או להכחיש.

למעשה, המסקנה שעולה מהמחקר הזה מקבלת חיזוק ממחקר נוסף, שהתפרסם בשנה שעברה ע"י חוקרים מה-MIT [ולפיו](#) יכולתם של ההמונים ברשתות החברתיות לדרג את רמת הדיוק של פוסטים המתפרסמים בהן – טובה כמעט כמו זו של בודקי עובדות מקצועיים.

ולכן, בפעם הבאה שאתם מוצאים עצמכם במבוכה ולא יודעים האם להאמין למה שמופיע לכם מול העיניים, תשאלו את עצמכם: "מהי רמת הידע שלי בנושא המדובר? האם באמת יש לי ידע אישי בנושא, שלפיו אני יכול לשפוט את הסיפור?"

מעוניינים לשמוע עוד על עולם הפייק ניוז? אתם מוזמנים לעקוב אחרי [בפייסבוק](#) או [באתר האינטרנט שלי](#).

מה יהיה? מבט אל העתיד והפעם: ג'ון אלפרס ווטקינס עתיד

ד"ר יאיר שרן, ראש הקבוצה לתובנת העתיד

את הרשימה נקדיש הפעם לתחזית טכנולוגית שפורסמה ב-1900, ושלהבדיל מתחזיות שנכתבות היום, נוכל לבחון עד כמה קלעה למטרה. מדובר ב-ג'ון אלפרס ווטקינס שחי בארה"ב בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20. בדצמבר 1900 כתב האיש תחזית שפרטה התפתחויות טכנולוגיות וחברתיות שלהערכתו יתממשו מאה שנה מאוחר יותר, בתחילת המאה ה-21. ווטקינס היה מהנדס רכבות וכתב את התחזית, אם תרצו חזון, מתוך נסיונו ותחומי העניין שלו. היום היא מכונה עתידן. למען הרקע נזכיר שמדובר בשנה שבה האחים רייט עדיין לא עשו את הטיסה המאווישת הראשונה (רק שלש שנים מאוחר יותר), מכונות ישנן רק מ-1885, והן היו נדירות ויקרות, כאשר עיקר התחבורה הייתה במרכבות וסוסים. הקולנוע היה בחיתוליו, הטכנולוגיה לשידורי טלוויזיה הייתה בתחילתה, התיאוריות המהפכניות של תורת הקוונטים ותורת היחסות עדיין לא נולדו, ונושאים כמו התחממות גלובלית או משבר האקלים בכלל לא הטרידו את העולם. בתקופה זו מתפרסמות התחזיות הבאות לשנת 2000:

- א. הערים תהיינה נקיות מכל רעש. כלי רכב לא ינועו בתוך הערים. רכבות עיליות או תחתיות תשמשנה לצורכי תחבורה בעיר ונוסעים יגיעו אליהן במעליות.
- ב. פחם לא ישמש לחימום או הכנת אוכל.
- ג. רכבות ינועו במהירות של 150 מייל בשעה. הן תהיינה חשמליות והקרונות יהיו ממוזגים.
- ד. מטוסים ישמשו במלחמות אך לא יהיו ברי תחרות למכונות ואניות בכל הקשור להעברת מטענים או הסעת נוסעים.
- ה. בלונים ומכונות מעופפות יצלמו את האויב בעזרת טלסקופים ומצלמות.
- ו. טלפונים אלחוטיים יכסו את כל העולם. תמונות תישלחנה ברחבי העולם מכל מרחק, מכל מקום לכל מקום.

- ז. תות שדה יהיה גדול כמו תפוח עץ.
 ח. ניתן יהיה לקנות שושנה כחולה, שחורה או ירוקה.
 ט. יתושים ועכברים יוכחדו.
 י. חיות טרף תהיינה רק בשמורות או גני חיות. סוס יהיה חיה נדירה.
 יא. **סוס יעלה יותר ממכונות.**
 יב. השפה האנגלית לא תשתמש יותר באותיות X, C, Q. אנגלית תהיה השפה המדוברת בעולם ואחריה רוסית.
 יג. רופא יוכל לראות את הלב פועם בחזה ויוכל לצלם ולהגדיל כל חלק ממנו. קרניים של אור בלתי נראה יאפשרו יכולת כזאת.
 יד. תמונות תועברנה ממקום למקום למרחקים של אלפי מיילים, באמצעות מצלמות מחוברות על ידי רשתות חשמליות. התמונות תראינה על מסכים.
 טו. אנשים ישבו בתיאטרון ויראו תמונות מכל העולם על מסך גדול. ניתן יהיה לראות באפן חי אירועים מארצות רחוקות.

התחזית של ווטקינס מפורסמת דווקא בגלל התחזיות שלא התגשמו כמו עתידה של השפה האנגלית (יב) או הכחדת היתושים (ט). הוא לא מעריך נכון את התפתחות התעופה (ד) ושימושיה האזרחיים. אך אין ספק שהראיה ארוכת הטווח של האיש מרשימה ביותר. התחזית שסוסים, שהם נפוצים וזולים באותה תקופה, יהיו נדירים ויקרים ממכונות היא לדידי המרתקת ביותר. הוא חוזה את ההנדסה הגנטית (ו, ז) (ז', ח'), את התקשורת האלחוטית והגלובלית. הוא חוזה את שידורי התמונה ולמעשה את הטלוויזיה (יד, טו). הוא צופה את עתיד הרפואה ועתיד התחבורה. הוא מתייחס לשדה הקרב העתידי. נושאי סביבה מעסיקים אותו גם איכות החיים.
 לא הבאנו כאן את כל התחזיות אבל נראה שאלה שהובאו כאן ממחישות את הצלחתו של האיש שמצוטט עד היום 120 שנה מאוחר יותר. ומי יודע אולי התחזיות שלא **התגשמו** יתגשמו יתממשו במאה השנים הבאות.

John Elfreth Watkins

John Watkins predicted Americans would be taller, tanks would exist and C, X and Q would no longer feature in our everyday alphabet

הערבים מעולם לא החמיצו שום הזדמנות להחמיץ הזדמנות

יהודה יניב

אמרה זאת, שבכותרת, היא משל אחד ממנהיגי ישראל, אבא אבן, שנודע בצחות לשונו, בכשרו הרטורי, וניתן לומר – גם בראייתו ההיסטורית הרחבה.

צילום מויקיפדיה

אבא אבן החל פעילותו הציבורית כבר בהיותו בן שלושים, ייצג את המדינה שבדרך ברחבי העולם, היה שנים רבות שר החוץ ושימש גם כיו"ר מכון ויצמן, בית ברל ועוד. נפטר בגיל 87 והשאיר בת – גליה, בונת כנורות, ובן – עלי, חלילן בעל פרסום עולמי.

עוד מאמירותיו:

"מדינות נוהגות בתבונה רק לאחר שניסו את כל האפשרויות האחרות"

"טרגדיה היא ההבדל בין מה שישנו לבין מה שיכול היה להיות."

ו"קונצנזוס משמעו שכולם מסכימים להגיד משהו שאף אחד לא מאמין בו"

"לא תוכל להשיג דבר בלי לעמוד בדרכו של מישהו"

אין ספק, מעבר לנופך האירוני – יש בהן מוסר השכל רב.

ישראלים ביפן: תרבות השמש העולה והגשם היורד

ד"ר יואב גל

ייחודה של יפן נובע בעיקר מנופיה האנושיים השונים באופן כה מהותי מתרבות הקיץ הים תיכונית שלנו. גם למטייל המנוסה שביקר באתרים רבים על פניו של העולם לא תהיה כל ברירה אלא להודות שיפן מיוחדת באנשיה ובתרבותה באופן יוצא דופן. כדי להבין זאת, כל שיש לעשות הוא לנסות לדמיין צעירים יפניים בעיר שדה המרוחקת משהו מלב המטרופולין. הם חיים בחברה המשופעת במהנדסים הטובים בעולם, ללא שמץ של אנטישמיות אירופית/נוצרית או מוסלמית קלסית, בהחלט נבונים, מצוידים בגישה לכל הטכנולוגיה המתקדמת אבל לא בדיוק עסוקים בקריאת ספרים, בוודאי שלא ספרות יפה זרה. הם מתעניינים בספורט, משחקי מחשב, ובדרך כלל אין להם שום מושג על ישראל והקשר שלנו לבורא עולם. בכלל כל הרעיון הזה של להיות כפוף לאיזה אל עליון די קפריזי נשמע להם לא מתקדם במיוחד.

וכעת – אם מספרים להם על טקסים שבטיים כמו ברית מילה, עלייה לקברות צדיקים, נפנוף בתרגול מעל לראש לצורך כפרת עוונות, ברכות וקללות של רבנים, מנהגי אכילה מוזרים למדי וחגים שכל ניסיון להסביר את ההיגיון העומד מאחוריהם רק מסבך אותנו באופן מביך יותר. איך בדיוק אמורים החברה האלה להסתכל עלינו ומה, פחות או יותר, יחשבו על תרבותנו? על מאפייני החגים שלנו? די קל להניח שעד כמה שיפן ותרבותה נראים לנו זרים ומיוחדים הרי

שאנחנו בעיני היפנים נראים מוזרים לא פחות. מכאן שלנסות לחוות את החוויה היפנית באופן רציני מחייב קודם לכול כנות אישית ונכונות להתבונן פנימה אל עצמנו, דרכי התנהגותנו ואמונות היסוד שלנו במבט המאפשר התבוננות לא שיפוטית.

ישנם מספר ניסיונות לנסות לחבר ולמצוא קווי דמיון בין התרבות היפנית ומורשת עם ישראל לדורותיו, אבל אלו בדרך כלל ניסיונות מאולצים, בדרך כלל גם חסרי ביסוס ולוקים קשות בהבנת המקורות השונים של כל אחת מהתרבויות האלו. דוגמה לניסיון למצוא קשר מסוג זה היא ספר שיצא לאור ביפן בשנת 1970 בשם היפנים והיהודים והיה לרב-מכר שנמכרו ממנו למעלה ממיליון עותקים. ייתכן ואחת הסיבות להצלחתו של הספר היא הבורות המחלטת של היפנים ביחס ליהודים וליהדות מצד אחד ומצד שני הוצאתם של כמה דברים מהקשרם באופן שמדבר ישירות לליבם התרבותי של היפנים. למשל חכמת חז"ל לאחר שעברה את טלטלת התרגום מכאן ליפן ובחזרה פוגעת ישירות ללב התפיסה הזן בודהיסטית היפנית כאילו זו מורשת משותפת למרות שהיא נובעת ממקורות תרבותיים שונים לגמרי. דוגמה לכך מצוטטת באותו הספר כך:

מיהו החכם? זה הלומד מכל אדם
מיהו החזק? זה היכול לשלוט בתאוותיו
מיהו העשיר? זה אשר מסופק באוצרו
מיהו בעל הכבוד? זה אשר מכבד את האנושות

לא בדיוק מאמרי חז"ל בשם אומרם אבל הדברים מתכתבים באופן מדויק עם התפיסה הפילוסופית של הזן בודהיזם היפני.

אנשי מערב רבים בהתייחסותם ליפנים חושבים שחופש של אמת החל ביפן רק עם הכיבוש האמריקאי בתום מלחמת העולם השנייה. זאת כמובן, כמו הרבה דברים אחרים שחושבים על יפן דרך משקפיים מערביות, שטות מחלטת. לחץ חברתי? בוודאי שהיה. שמרנות פוליטית? בהחלט. יחד עם זאת מתחילת המאה ה-17 נהנו היפנים מהחופש העיקרי הקיים עבור האדם שלא היה קיים בשום מקום אחר בעולם: הביטחון האישי. הסיכוי של יפני מן השורה היוצא מביתו להירצח, להישדד, להיאנס, להיגזל או להיות נתון לאלמוניות המכוונת נגדו אישית היה קטן באופן בלתי נתפס כמעט. הערים היפניות אינן מוקפות חומה והשימוש במנעולים ודלתות משוריינות בבתיים אישיים אף הוא כמעט איננו קיים. אפילו כיום במרכזי הערים הגדולות מנעולי הדלתות בבתיים הם מהסוג הפשוט וכמעט ללא תחכום בעוד שבבתיים רבים ברחבי יפן הכפרית כלל לא טורחים לנעול דלת. מספיק שמחיצת הבית הפונה לרחוב סגורה כדי למנוע כניסה. ביפן הפחדים הגדולים היו בעיקר מכוחות טבע בלתי צפויים ולא מחיות אדם: רעידת האדמה, הרעם כסמל לכוחות בלתי נשלטים, והאש שאימה קשות על רוב המבנים מעץ ביפן עד לעשורים האחרונים. קיים גם גורם נוסף של הכניעה המחלטת לסמכות השלטון שמגולמת על ידי דמות של איש זקן, אבל כאן כבר חודרים לתחום אחר בתרבות יפן המתייחס למבנה החברתי. זוהי בהחלט רמה של חירות אישית שאנחנו כישראלים מתקשים מאוד להבין.

ניתן, בהכללה גסה, לומר שהתרבות היפנית החלה לקבל את מאפייניה החל בערך במאה ה-6 לספירה ותהליך גיבוש זה נמשך בעקביות ועם מעט מאוד השפעות זרות שנכפו בכוח עד למחצית המאה ה-19. בתקופה זו היו רוב תושבי הארץ איכרים שגרו בקהילות כפריות. היפנים היו חשופים לארבע עונות שנה שהתחלפו בכל שלושה חודשים בעקביות רבה. בהתאם לכך נקבעו מנהגים, אורחות חיים ונהלי שגרה. העונה הגשומה ביפן, למשל, היא הקיץ הנמשך בין

יוני לאוגוסט. הסתיו מתחיל בספטמבר ומסתיים בנובמבר. החורף מתחיל בדצמבר ונמשך עד פברואר וכך חוזר חלילה שנה אחר שנה לאורך מאות שנים. העונה הגשומה כאמור היא הקיץ, לכן אם תשאלו יפני ממוצע, הרי שיענה לכם בביטחון רב כי גשם יורד בעונה הגשומה, סך הכול די הגיוני, לא? זאת למרות שלמעשה גשם יורד ביפן כל השנה. לכן מטיילים ישראלים רבים המגיעים ליפן בעיקר באביב לעונת פריחת הדובדבן ובסתיו לעונת השלכת משוכנעים שהם מחוץ לעונה הגשומה ופטורים לכן מחוויית הגשם. הם בהחלט עלולים למצוא את עצמם מופתעים כאשר הם נאלצים לטייל מצוידים במטריות, מעילים וביגוד חם בימים גשומים גם בסתיו ובאביב.

השמיים מעוננים ביפן ברוב ימות השנה

צוזנג'י, זכויות שמורות ליוסי חיים, שטייל אתי ביפן במאי 2019 וברשותו.

בארץ בה השמיים מעוננים ברוב ימות השנה המשפט הבא מקבל יופי מיוחד:

ביקום יש אפלה ואור, התמסר לשניהם

ביפן, בגלל תנאי מזג האוויר, לילה נדיר ללא עננים, בייחוד עם ירח מלא, הוא חוויה מרוממת נפש ומלווה ביופי רב. היופי אינו קיים רק באור היום אלא גם כאשר יורד הלילה ויש מקום להתמסר לחוויות שהוא מעניק. לחיות רק ביום זה לחיות חצי חיים בלבד. שיר האייקו מפורסם מאוד ביפן, מבטא באופן מאד מדויק את אותו קו של יופי בליל ירח מלא ללא עננים. השיר נכתב במאה ה-17 על ידי אחד מגדולי המשוררים של יפן באשו מצואו, ובא לבטא את עוצמת יופיו של ליל ירח מלא והרווחה שקצת עננים נותנים לנפש כאשר הם מסתירים מדי פעם את עוצמת היופי ומאפשרים לנוח קצת:

עננים מזדמנים

נותנים קצת מנוח

מלהביט בִּירח¹⁾

הטבע קיים בכל היבט של חיי היפנים ובהכללה, האדם היחיד ומעשיו מתגמדים מול תפארתו של היקום. הדבר בא לידי ביטוי גם בהיבטי המוות. החשיבות שמייחסים היפנים לחייהם האישיים שונה באופן מהותי מתפיסת חשיבות חיי האדם אצלנו. היכולת לשים קץ בהחלטה קרה ומודעת לחיים בהתאבדות בגלל חוסר היכולת לעמוד באמות מידה שיפוטיות של הקהילה שונה לגמרי מהמקובל בישראל. לתפיסתם של היפנים, חיינו כאן דומים לפרח הבודד בתפארת פריחת הדובדבן. אנחנו לא קובעים סדרי עולם, הם היו כאן לפנינו וימשיכו להיות אחרי שנמות.

חיינו הם כמו הפריחה שנמשכת זמן קצר בלבד, הפרח הבודד הוא רק חלק מהיפעה הכללית ולכשעצמו חסר כל חשיבות. פרח יחיד זניח אך יחד עם זאת הוא חלק בלתי נפרד מיופי הבריאה כולה. אין לנו שום חשיבות אישית מיוחדת מלבד תרומתנו הצנועה להתפתחות הכלל. ייתכן וייחוד תרבותי זה נובע מכך שיפן אִמְצָה את הבודהיזם אבל הפכה אותו ליפני; אמצה את הכתב הסיני אבל הפכה אותו ליפני; אמצה רכיבים שונים מתרבויות סין וקוראה בבחירה ולא תחת כפיה או כיבוש אבל הפכה אותם ליפנים; יסודות תרבות סידורי הפרחים; קיפולי נייר; פסטיבל פריחת עץ הדובדבן; אמנויות הבמה ותיאטרון הבובות; הקדרות; דברי הלכה; טקס התה; הגנים היפניים; תרבות הבונזאי; המטבח היפני המסורתי; אמנויות לחימה; ועוד רכיבים רבים בתרבות יפן נשארו יפניים למרות שקלטו לתוכם שכלולים ושיפורים שהגיעו מעבר לים אבל מבלי לגרום ליפנים להתבטל בפני הזרים או לפגוע בגאווהם הלאומית. יפן גם נפתחה לתרבות המערב אבל שוב קלטה ואימצה רכיבים שונים באופן בררני והפכה אותם ליפניים. יכולת מופלאה זו של קליטת חידושים באופן מבורר אפשרה ליפנים לאמץ טכנולוגיות מתקדמות, להפוך להיות אחת הישויות המדיניות החשובות ביותר על פני הגלובוס, אבל בכל זאת להישאר יפנים במהותם. לכן, במידה רבה, כאשר אנחנו כישראלים מטיילים כאורחים בארץ השמש העולה, רמת הנכונות שלנו, או חוסר הרצון שלנו, לפתוח את עצמנו להבנת היפנים היא קודם לכול עדות ישירה לרמת הפתיחות ולמוזרות התרבותית שלנו עצמנו ולא בהכרח מעידה על מוזרותם של היפנים.

תרגום מאנגלית – סלמאן מצאלחה

סיפור הבריחה של מיקלוש ומגדה כפי שהוקלט מפי מגדה

ד"ר מירי נהרי

הפעם אני מביאה את סיפורה של מגדה דליה כהן ומשפחתה על הדרך ממחנה הריכוז מאוטהאוזן לארץ ישראל. זהו חלק מראיון שנערך עם מגדה ואני מביאה אותו כלשונו, עם עריכה קלה בלבד. לדעתי התיאור הפשוט של האירועים ושל החוויות הוא מקסים ומאפשר הצצה לעולמם של השורדים בדרכם לארץ ישראל. ברור מן הסיפור ש"מישהו" דאג להכין תעודות מזויפות, להדריך את הקבוצה, להובילה במעברי גבול לא לגאליים, והשורדים עצמם לא ידעו איך המבצע מתקיים ומי מפעיל אותו. מבצע ממודר, לא חוקי. מתוך הסיפור עולים באופן מדהים ההחלטה לבחור בחיים, הנחישות לצאת לדרך לארץ ישראל גם בתנאים קשיים, והיכולת ליהנות מהדברים הקטנים.

"חזרנו ממחנה ריכוז מטהאוזן במאי 1945. כל אחד חזר לארץ הולדתו לחפש מי עוד חזר ממשפחתו. אף אחד לא רצה להישאר מפני שלא היה סיכוי. זרז את הפעולה זה שהתפשטה שמועה שהצבא הרוסי רוצה לגייס את הצעירים. אז כל מי שהיה לו בן או בת זוג התחתנו. קיבלנו זהות חדשה: שם חדש, שנת לידה. אני קיבלתי את השם אסתר ושם הורים חדש. שום תעודה מן העבר ולא מסמכים או תמונות שיזכירו את העבר אסור היה לקחת.

ככה הגענו דרך יוגוסלביה לאיטליה. כל הצעירים נכנסו לקבוצות שונות שטיפלו בצעירים שרצו לעלות לארץ. סיפרו לנו על ארץ ישראל, על החיים והעליה. באיטליה היו לנו כמה תחנות. הגענו למרכז איטליה, לנמל בארי, שם היינו צריכים להיכנס למחנה של אונרר"א (מחנה עקורים מטעם האו"ם) כדי לקבל אישור למזון.

שם היינו צריכים לעבור גם בדיקות, זריקות וכל מיני דברים. הם התחילו לחקור מאיפה אנחנו באנו ואיך הגענו. אסור היה לנו לגלות שהגענו דרך יוגוסלביה, זה היה הקבוצה הראשונה שבאה דרך יוגוסלביה. בסוף הם החליטו שמחזירים אותנו לאוסטריה. הם החליטו שבאנו מאוסטריה. שמו אותנו בתוך רכבת משא צבאית והתחלנו לנסוע דרך מרכז איטליה. בדרך זרקו לנו פתק לאן לברוח ואיפה מקום המפגש. החברה הצעירים הרימו את החלק של תחתית הקרון ולאט לאט ברחנו כ-70 איש. 30 הגענו למילנו למקום המפגש.

שמו (אנשי תנועת הבריחה) אותנו באוטו משא כי האנגלים כבר התחילו לחפש אותנו. הורידו אותנו לסנטה מריה דה לאוקה, (עיירת נמל בדרום איטליה) שם היה שליח קצין אונרר"א בשם מאיר שוורץ (פעיל בריחה) שדאג לנו ועזר לנו שיהיה מזון.

צילום מתוך אתר ynet

יהודים במחנות עקורים בדרום איטליה

אחרי 3 חודשים שלח אותנו לבארי לקבל את אישורים, להיבדק שם ולקבל זריקות. שאלו אותנו: הייתם כבר פה? הכחשנו. לא הייתה להם ברירה, בדקו אותנו, נתנו לנו זריקות וקיבלנו אישור לקבל מזון מאונרר"א ומהג'וינט. שני מוקדים שהיינו בהם תקופה ארוכה יותר בחלק הדרומי של איטליה: סנטה מריה דה לאוקה וכעבור שנה עלינו (צפונה) ללדיספולי שזה בערך כ- 40 ק"מ מרומא. שמענו רבות על קיבוץ שהכול שם קולקטיבי, אין רכוש פרטי, הכול של כולנו. לנו היה קצת כסף, החלטנו לא למסור אותו, אז קנינו כל מיני דברים כמו בשר שהם עשו אותו טעים, בשבילי זה היה חלום. פרות נהדרים, אז אכלנו. הוספנו במשקל ורוקנו את הכיסים. בלדיספולי היינו למעלה משנה. אני הספקתי ללדת ברומא את בתי הבכורה זהבה בבית חולים יהודי קטן. כל פעם נותנו לנו תאריך חדש להפלגה לישראל. יום אחד מודיעים לנו ומבטיחים "עכשיו זה בטוח", מבינים שהלילה זה אמיתי, צריך להתכונן. נערכים ליציאה בלילה בחושך, בלי לעורר תשומת לב. לילדים קטנים נותנים כדורי שינה כדי שלא יעשו רעש, שלא יבכו. צריך ללבוש כמה שיותר בגדים על הגוף. הלבשנו גם את התינוקות ולבשנו על עצמנו כמה שאפשר היה. זה די הכביד על ההליכה והנסיעה. הגענו לחוף הים שם הכניסו אותנו לסירות גומי ועם זה הפלגנו עד לאוניה. שם האוניה היה "לא תפחידונו". מה שהיה קשה, שזו הייתה אוניית משא. היה סולם חבלים עליו צריך היה לעלות. בבטן האוניה היה צפוף, כי דחסו לשם המון אנשים על המדפים (דרגשים) בגובה שרק לשכב אפשר היה. מקום צר למעבר, כמעט ולא יצאנו מהתאים. ככה בעצם הפלגנו. אני זוכרת שהתנאים היו קשים. האוניה הייתה קטנה וכבדה, הים היה סוער. זה פשוט טלטל אותנו.

כאשר הגענו לחוף חיפה, ראינו את האנגלים באים לקראתנו. לפני זה שמענו סיפורים על אוניות שהתנגדו, נלחמו וסרבו לעלות על האוניה של האנגלים. המחשבה הזו עלתה גם אצלנו. המנהיגים דחו את זה מפני שהיו הרבה מאד ילדים, והחליטו להיכנע לאנגלים. קיבלו אותנו יפה, העבירו אותנו לאוניה שלהם אושן ויגר. אוניה גדולה, יפה, יש מרחב, אפשר ללכת, לזוז. זה משהו שונה ממה שהורגלנו. קיבלנו אוכל, למשל מרק בצל, בתוך כמו כולבויניקים כמו בקיבוץ, מלא חלודה. זה היה נורא. אף אחד לא יכול היה לאכול את זה. ככה לקחו אותנו לקפריסין בלווי ממלכתי כזה יפה. הגענו לקפריסין בערב חג המולד 24 לדצמבר 1947. כמובן האנגלים לא כל כך שמחו לבואנו. במקום לחגוג עם המשפחות שלהם הם צריכים לטפל ביהודים. אז הם לא היו נחמדים. העמיסו אותנו על משאיות. היו שני מחנות, קיץ וחורף. אותנו העמיסו למחנה חורף. היה מקובל באותם הימים שעושים חיטוי, שזה הגיוני. שאדם שנמצא בתנאים כפי שאנחנו היינו, בלי שום היגיינה, בלי שום ניקיון אישי, היה צפוי. אבל אבקת די די טי, כנראה שזה עומד הרבה זמן זה הופך גושי, וכשמתיזים את זה עליך זה פשוט כואב. בגלל שעושים את זה לא בעדינות זה פשוט כואב. אחר כך הכניסו אותנו לבייתנים של פח, כמו שהיה במחנות צבאיים של האנגלים, פחונים עגולים. היה קר, בלי מזרונים. נתנו לנו כמה שמיכות. ככה אחסנו אותנו. למחרת הלכנו לחפש את התרמילים. לכל אחד היה עוד משהו מלבד מה שלבש. אבל כשעלינו ממרתף האוניה האנגלים העבירו אותנו לאוניה שלהם, הם לקחו את התרמיל ופשוט זרקו את זה לצד אחד. גם את התרמיל לקחו מהגב. אני חשבתי החייל האנגלי עוזר לי, שהוא רואה שקשה לי לעלות אחרי שכיבה את כל תקופת ההפלגה בלי יכולת לזוז, אז ברור שיותר קשה. חשבתי שהוא אדיב ועוזר לי לקחת את התרמיל, ונשארתי בלי כלום.

הגיעו שמועות שמפרידים בין נשים לגברים. את בעלי מנחם העבירו לצד. לאנשים שעברו את מחנות הריכוז זו הייתה טראומה, כי שמהם עברו את הסלקציה הזאת. העברתי את בתי התינוקות לידי אביה, חשבתי שזה ישאיר אותנו ביחד. אחרי שהוא הלך לצד אחד עם התינוקות ואני לצד השני. אנשים נכנסו להיסטריה, לכן השאירו את המשפחות ביחד. בקפריסין הינו, לשמחתי הרבה, כ- 6 שבועות. שם היו מבשלים לנו במטבח קולקטיבי, הינו מקבלים מנות. התפשטה מחלה בין הילדים ומהארץ בקשו מהאנגלים לאפשר למשפחות עם תינוקות לעלות או להביא תרופות. אז אפשרו עלייה. כשאפשר היה להעביר עולים מקפריסין אז אנחנו היינו בין הראשונים.

ילדי לאוקה , מתוך אלבום אישי. צילום ynet

עלינו לארץ, היינו בבית עולים בעתלית. אבל מכיוון שכבר באיטליה סודר ע"י שליחים שאנחנו עולים לקיבוץ אפיקים, אחרי כל הדברים הפורמליים שעושים, כעבור שבוע נסענו לאפיקים. ההתרשמות שלי מהקיבוץ הייתה משהו לא רגיל אחרי כל התלאות שעברנו. בקיבוץ אחר הצהריים, אחרי העבודה, החברים היו לבושים יפה. שטחים עצומים של דשא, עצים, מסיעים את התינוקות בעגלות מעץ עם שני גלגלים, כמו ארגז. בשבילי זה היה משהו מאד יפה, יוצא מהכלל. ההתרשמות הייתה מאד חזקה, מאד יפה. הצריף שקיבלנו וארון הבגדים בלי דלת, וילון שקיבלנו על החלון, איזה יופי זה היה, קשה לתאר. את הארוחה הראשונה שקיבלנו אני חושבת שבחיים לא אכלתי כל כך טעים. כמו שאז התרשמתי מזה. את הילדים לקחו להסגר לפני שהעבירו לבית ילדים. באמת היה צורך בזה. בתי זהבה חלתה בטיפוס שמונה ימים אחרי שהגענו. היא הייתה מאושפזת בבית חולים חודש ימים בעפולה. במשך אותה תקופה לא נתנו לי לבקר אותה. לא הייתי יכולה להסתדר, לא דיברתי עברית, דיברתי הונגרית וקצת גרמנית. כשהיא חזרה מבית החולים היא לא הכירה אף אחד, לא זכרה שום דבר, כמה מילים שידעה לא זכרה. אני התחלתי לדבר עברית, כמה מילים שידעתי וזה הספיק לה. ככה בעצם התחלתי לדבר עברית."

***נמסר מהבת זהבה גינצבורג הטקסט תומלל מהקלטה בבת המצווה של בתה הצעירה.**

ביוגרפיה של רחוב- ישראלה קומפטון

צבי תדמור

ישראלה הייתה מורה מחנכת בכיתתי, בבית הספר העממי ע"ש משה סמילנסקי, באמצע שנות ה-50. היא לימדה בו שנים רבות. כיבדנו אותה בשל אישיותה המיוחדת, דיבורה השקט, עדינות נפשה, ורגישותה. אהבנו אותה. לעיתים, בתום יום הלימודים, בשובה לביתה ברחוב חיים ויצמן, שמחנו כאשר הציעה לנו, תלמידיה דרי הרחוב, להתלוות אליה. בשטחים הפתוחים שבין רחוב יעקב לבין רחוב ויצמן, הייתה ישראלה עוצרת ליד כל אחד מצמחי העונה ומעשירה אותנו בידיעותיה: שם הצמח, משפחתו ומאפייניו. בעלי כנף שנקרו בדרכנו היו זוכים לתשומת ליבה. ישראלה לימדה אותנו להקשיב לקול ציוצם בשעה שהסתתרו בין ענפי שיח או על עץ בו קיננו. כך, היכרנו וזיהינו את יונק הדבש, הדוכיפת, צופית, עורבני שחור, בולבול, נחילאלי, ועוד רבים אחרים. הייתה זו לנו חוויה מיוחדת. על ישראלה, האישה רבת הפעלים בחרתי לספר לכם הפעם.

ישראלה, לבית כספי (זילברמן) נולדה ב- 1927 ברחובות. אביה היה מנהל עבודה בפרדסו של אהרון אייזנברג, מאחורי הספורט של אגודת מכבי. המשפחה גרה ליד בית הבאר בפרדס. הפרדס, העצים והצמחייה היו חלק מנוף ילדותה של ישראלה ושל אחותה אביבה פולנסקי. רעש תקתוק משאבת הבאר, ריח האדמה והתפוזים נשאו חקוקים בליבן. הבאר הייתה ללא שפה וללא גדר וכדי למנוע את נפילתן של הבנות הרכות בשנים לתוך הבאר אימה נהגה לקשור אותן בחבל למותניה. האימה הייתה עסוקה במלאכת התפירה כדי לסייע בפרנסת המשפחה ורבות מנשות המושבה היו פוקדות את ביתה. אחרי שסיימה את לימודיה בבית הספר העממי, לימים ע"ש משה סמילנסקי, החלה ישראלה, ב- 1941 את לימודיה בתיכון רחובות, עם תלמידי המחזור הראשון שלמדו בבית סלוצקין (היום מבנה ההנהלה של תיכון ע"ש עמוס דה שליט). ישראלה, הייתה חברה ב"מכבי צעיר" והצטרפה לארגון "ההגנה" בתחילה בהדבקת כרוזים ואח"כ כל שבת יצאה עם חבריה להתאמן בפרדסים. ילדותה ונעוריה של ישראלה עברו במושבה שהייתה אז כולה פרדסים ופריחת אקציה צהובה שקיטטה אז את דרכי העפר.

ישראלה המשיכה את לימודיה בסמינר לוינסקי בתל אביב וסיימה עם תעודת הוראה כמורה. התגיסה לצבא באפריל 1948 לגדוד 54 בחטיבת "גבעתי". בגדוד שירתה כסמלת תרבות. על חווית השירות בצבא ישאלה כתבה: "...לא עבדתי הערב. לקחתי לידי את "פנים אל פנים". נזכרתי שנמצא עמי גם ספר שיריו של אבא קובנר "פרידה מהדרום". דפדפתי, הצצתי פה ושם וזיכרונות אפפוני... הגעתי לגדוד, נשמתי את אווירת אשדוד וקרבות הימים שלפני ההפוגה. הכרתי את אנשי הגדוד בזמן הקרבות... בקרתי את פצועי הגדוד בבתי החולים בה שכבו, סובבתי במשלטים. חלק מהחומר המופיע בעלון הגדוד, אני רשמתי מפי הלוחמים. אני זוכרת עצמי יושבת על הארץ בגבעה 105, המחברת על הברכיים והחברה מתגודדים סביב ה"רוקה", מתבדחים, מנסים להתעלות האחד על השני בסיפור עלילות הקרב ואני רושמת..."

לאחר שהשתחררה מהצבא החלה ללמד בנס ציונה ובתום שנת הלימודים החלה ללמד בבית הספר העממי ע"ש סמילנסקי בו למדה. ב- 1951 התחתנה עם מרק קומפטון והם גרו בביתם על מגרש שחזיתו האחת ברחוב חיים ויצמן וחזיתו השנייה לימים, ברחוב אהרוני.

ישראלה, הצטרפה לחברה להגנת הטבע ב-1962 והייתה מיוזמות הקמת הסניף ברחובות (1963) עם אמוץ זהבי, אוריה בן ישראל

ופרופסור שלזניאק. היא פעלה עם העירייה, מערכת החינוך וועד הסוחרים למען שמירת הטבע, הכרת אתרי העיר ושימור הנוף העירוני. הייתה מיוזמות הרעיון של תערוכות ציור ארציות בנושאי שמירת טבע, יזמה תערוכות צילומי טבע ונוף עם הצלם המקומי דן שלייסנר, עודדה יציאת תלמידים ליציאה לסוירים באזור השפלה ועסקה בהדרכת מורים.

התנהלות בני ביתה סבב סביב החברה להגנת הטבע, טיולים, ספרים, מכתבים, ראיונות, ישיבות אל תוך הלילה. רחובות הייתה מרכז עולמה. עד הרגע האחרון היא נלחמה בחירוף נפש להציל כל מבנה, כל עץ.

בשנות ה-70 עם השינוי באופייה של רחובות, התמקדה עבודתה בשימור הנוף הייחודי לרחובות, מניעת הרס הפרדסים והבתים בעלי החשיבות ההיסטורית והארכיטקטונית בתולדות רחובות. הציבור תמך בה במאבקה למען שמירת הטבע העירוני, בסיועה חייבה העירייה את הקבלנים לסמן עצים

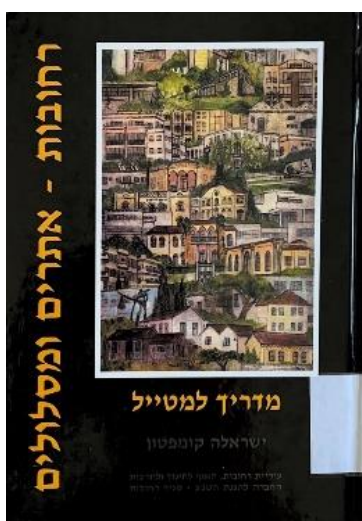
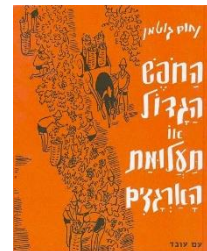
העומדים במגרשים לבנייה ואסרה על עקירתם. הייתה מעורבת גם בשימור אתרים ארכיאולוגיים. שני מאבקים שצלחו היו שיקום היקב של רחובות ומכון איילון בגבעת הקיבוצים. באמצעות החברה להגנת הטבע הייתה ישראלה מעורבת בהקמת "המועצה לשימור אתרים", שנוסדה ב-1984.

היא נלחמה על שימור היקב הישן, הקמת אתר הפרדסנות ונאבקה על בית דונדיקוב ובתי ראשונים, על שמירת גבעות ברחובות ואתרים ארכיאולוגיים בעיר.

ישראלה חקרה את תולדות רחובות תוך כדי עריכת ראיונות לאנשים, קריאת חומר ועריכת סיורים להכרת כל פינות העיר. היא הוציאה שני ספרים: "רחובות אתרים ומסלולים" ו-"רחובות עיר ההדר והמדע" ושותפה בחיבור חוברת לימוד להכרת העיר שיועדה לכתות ד'.

ב-1970 הוחלט להפוך את פרדס מינקוב לאתר ללימוד ענף ההדרים ותולדות הפרדסנות בארץ. ב-1998 נערך טקס נטיעת העצים והמקום נמסר לעיריית רחובות ולמועצה לשימור אתרים במטרה לשמר את "מורשת הפרדס" לימים "מוזיאון הפרדסנות".

המוטו שאימצה ישראלה לקוח מספרו של נחום גוטמן "החופש הגדול או תעלומת הארגזים": "אנשים אוהבים באמת את עירם לא רק משום שהם גרים בה ומכירים אותה כפי שהיא היום, כי מתוך שהם יודעים אותה ורואים אותה איך הייתה בראשיתה"

אתר היקב (חברת יפ-אורה)

היה הייתה עברית

רות קלי

מהי **מנגינה** ומהו **זמר**? מי **מנגן** ומי **מזמר**? השפה העברית מיטיבה להשתמש בשורשים בני שלוש אותיות בהטיות של פעלים, שמות עצם ותארים. **נגן הוא מי שמנגן, וזמר הוא מי שמזמר, כלומר – שר**. היום ברור לנו שבמקהלה – חברי וחברות הקהל שרים שירים על פי **מנגינה** כתובה בתווים או נרכשת בע"פ.

אבל לפני כמה שנים, כשהשפה העברית המתחדשת הייתה בצעדיה הראשונים, אכן השתמשו במילה **מנגינה** ל**נגינה** בכלי **נגינה**. ואותה מילה, **מנגינה**, שימשה גם [1] קונצרט [2] תזמורת. *

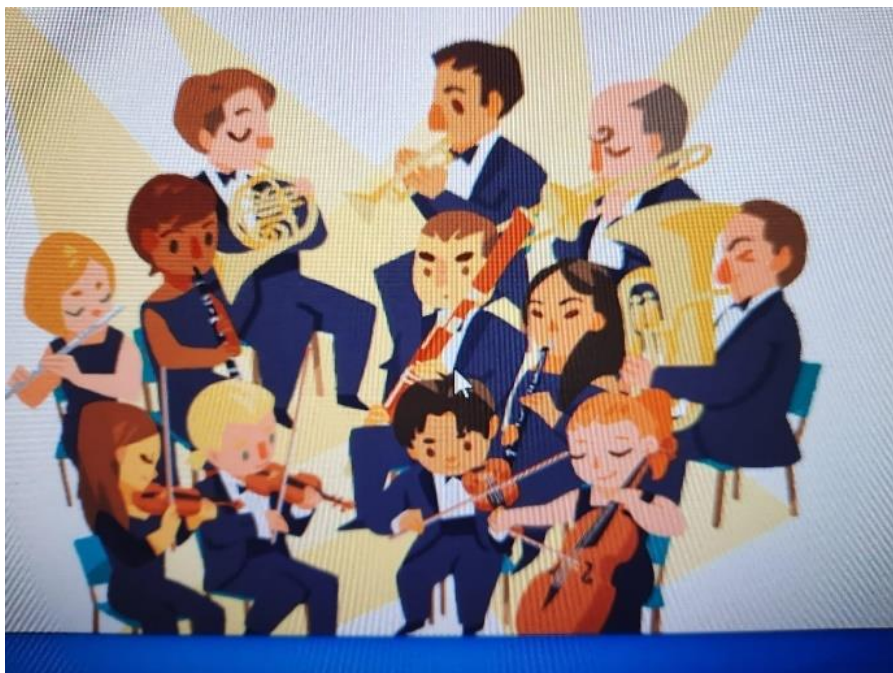
[1] "ביום י"ב סיון עשו מנגינה לטובת קשי היום האלה, ויצליח מאוד." 'האור', תרנ"א 1891.
[2] "רבים מנכבדי עירנו ומנגינת הצבא ושרי ופקידי הצבא יבואו להתחנה לברכו בדרכו לשלום." 'החרות' תרע"א 1911.

זמרה = אופרה, מנגינה, לחן, מוסיקה בכלל.

"בשנת 1851 חבר מחבר הזמרות גונו את הזמרה הגדולה לחזיון פוקט ובזמרה הזאת נתפרסם שמו בכל העולם" 'הצב' תרנ"ד 1894.
"..... המזמר הגרמני ריכרד ואגנר." 'האור' תרנ"ב 1892.

המילים הקשורות למוזיקה עברו גיוונים במשך השנים, [ועד היום – זמירות שבת, זמרים וזמרות] ומעניין שלבסוף התקבעה דווקא המילה **תזמורת** מהשורש ז,מ,ר, (שיר) לנגינה של צוות מנגנים, והמילה **מנגינה** מהשורש נ,ג,ן בעיקר ללחן של שירים ששרים.

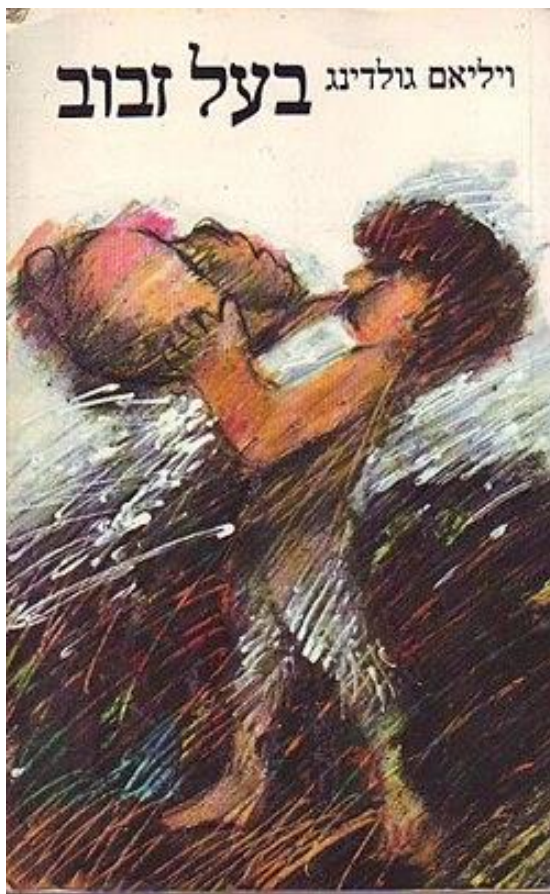
*[נעזרתי במילון המילים האובדות של עוזי אורנן]

"אדם יוצר רוע, כשם שדבורה יוצרת דבש", או האם יכולה הספרות להגן על הדמוקרטיה? חלק ב'

ד"ר שלמה הרציג – מרצה לספרות ולתרבות

בחלק הקודם של המאמר הדין ברוע האנושי וגילומו בספרו החשוב של ויליאם גולדינג "בעל זבוב" (1954), ראינו כיצד קבוצת ילדים הנקלעת לאי בודד, כתוצאה מתקלה במטוסם, מתחילה את דרכה כקבוצה דמוקרטית-שוויונית, שיש לה כללי סדר, משמעת וחוק. אך מהר מאד מאבדים הילדים רסן והסדר החברתי באי הולך ומתערער. בהדרגה נחלקים הילדים לשתי קבוצות: הקבוצה הדמוקרטית בראשותו של המנהיג הנבחר ראלף וקבוצת הציידים החייתית בראשותו של המנהיג הברוטאלי ג'ק.

צילום מויקיפדיה

קבוצתו של ראלף הולכת ומאבדת מכוחה ככל שמתקדמת עלילת הסיפור. כאמור, ניסיונו של ראלף לממש את ההחלטה לבנות סוכות על החוף כושל אל מול פיתויי הצייד שמניח ג'ק בפני הילדים. סמכותו של ג'ק, היפוכו המחלט-כמעט של ראלף, על האי הולכת ומתחזקת דווקא בשל קשיחותו, ובשל יכולתו לתת דרור ליצרי הקבוצה. ג'ק הוא מנהיג סמכותני, המונע על ידי הצורך בסיפוק מידי ועל ידי רדיפת הכוח והשררה. למרבה האירוניה, ג'ק הוא מי שעמד, לפני האסון, בראש מקהלה כנסייתית באנגליה המתורבתת, אך על האי הוא מתנהג בצורה ברוטאלית וקורא לילדים להצטבע כפראים, להכין לעצמם כלי נשק ולצאת לצייד, כדי לאכול בשר, ולא להסתפק בשפע הירקות והפירות ובמים הטעימים שהאי מציע לשוכניו. בפועל, קבוצתו של ג'ק הולכת ומשתלטת על האי; פיתויי הצייד, הבשר והדם מושכים את לב הילדים הרבה יותר מבשרת השלום התבונית אך האנמית של ראלף. בזה אחר זה הם עורקים מקבוצתו של ראלף לקבוצתו של ג'ק עד שלקראת סיום עלילת הרומן נותרים יחד ראלף ו"חזרזיר" לבדם אל מול כל היתר.

בתהליך הדרגתי, אך מהיר למדי, ג'ק הופך לעריץ אכזר, בלתי סובלני וטוטליטרי המייסד לו ממלכה משלו על פסגת האי. המחיר שגובה הפראות והברבריות גבוה מאוד - היא גורמת למותו של סיימון, נער עדין וחולמני, שרצה לספר לחבריו את האמת אודות ה'מפלצת' שזיהו כביכול הילדים על פסגת ההר. סיימון, שירד מן ההר נקלע, שלא בטובתו, לטקס פגאני של פולחן צייד, שפיתחו הילדים על האי. במהלך הטקס הם דוקרים חזיר מדומיין, ולמעשה דוקרים

למוות בכידוני הצייד שלהם את סיימון שפרץ במפתיע לתוך מעגל הרוקדים. אגב, סוגיית ה'מפלצת' שעל האי מעניינת במיוחד, שכן היא משקפת לא רק טעות בזיהוי, קרי, מחשבה שהצנחן המת שמיתרי מצנחו נתפסו בענפי העצים שעל ההר היא בעצם 'מפלצת', אלא אותה נטייה חברתית מובנית בנפש האדם לגלות 'מפלצות' ו'אויבים' בכל מקום, ובכך לממש צורך רצחני לפגוע בהם ולהציל את המולדת' (מזכיר משהו?). כך הופכת ה'מפלצת' והפולחנים שמקיימים הילדים סביבה לנושא קיומי ופוליטי מרכזי ביצירתו של גולדינג.

בתוך כדי מאבקי הכוח בין שתי קבוצות הילדים - למעשה קבוצת הרוב של ג'ק שעל ההר אל מול שרידי קבוצתו של ראלף שעל החוף - נרצח גם "חזרזיר". קבוצתו של ג'ק גנבה את משקפיו של "חזרזיר" כדי להדליק לעצמם אש, וכאשר עלו הוא וראלף אל פסגת האי לדרוש את רכושם בחזרה, רוג'ר, אחד מבני חבורתו המקורית של ג'ק, דחף לעברם סלע ענקי, שפגע ב"חזרזיר" והעיפו לתהום של 40 רגל, שם התרסק אל סלעי הים. הקונכיה שבידו באמצעותה התכוון לעמוד על זכויותיו, התרסקה אף היא לעשרות רסיסים לבנים. ריסוקה של קונכייית-רשות הדיבור היא הסמל המובהק של ריסוקה של הדמוקרטיה שכוננה חבורתו של ראלף על האי. לקראת סופה של עלילת הרומן, מנהלים חברי הקבוצה של ג'ק - למעשה, הילדים כולם, שכבר זנחו לחלוטין את תרבותם המקורית והפכו לפראים צבועים, מלוכלכים וצמאי דם - מצוד אחר ראלף במטרה להרוג אותו. תוך כדי כך גורמים הילדים לשרפה המשתוללת באי. עשן השרפה - שמחליפה, באופן סמלי, את המדורה שהתקיימה קודם לכן - מושך את תשומת לבה של ספינה שעוברת במקום, ואנשיה מחלצים את הילדים. הספר מסתיים בניצחתו של הקצין מפקד הספינה, אשר אומר לילדים, ודבריו מקבלים כמובן ממד אירוני לנוכח כל מה שהתרחש על אדמת האי קודם לכן: "הייתי חושב שחבורת נערים בריטים...תגלה יתר תושייה[1]". לבסוף החבורה כולה עוזבת את האי וחוזרת לציוויליזציה.

לסיכום, האי שבו מתרחשת עלילת הספר יכול היה להיות גן-עדן: לנערים הניצולים היו די מים מתוקים ומזון ולא היו בו חיות טורפות. אך, למרות האפשרות הקסומה של קיום אוטופי ברוח 'ספרות האיים' הקלאסית על האי, הנערים הרסו את האי, שרפו אותו, תוך שהם פוגעים והורגים זה את זה. במובלע, וגם במפורש (חלקה הראשון של כותרת מאמר זה היא למעשה ציטוט מדברי המחבר) טוען גולדינג, שבני האדם גם בנסיבות אידיאליות נוטים להחצין את הרוע שבתוכם, ומתקשים לחיות בשלום זה עם זה. המפלצת שאותה רוצים הילדים להרוג בטקסי הפולחן, שהם מקיימים על האי אינה דבר חיצוני להם, אלא היסוד השטני הקיים בתוכם, ומה גם מבוגרים, כפי שמעידה המלחמה המתחוללת במציאות שמחוץ לאי.

בוויכוח אודות "טבע האדם", מתוך הנחה מודרניסטית, שאכן טבע כזה קיים, עמדת מחברו של "בעל זבוב" היא ברורה ורוויה פסימיזם עמוק. בלשונו של ספר **בראשית** הנתמך על ידי הוגים דוגמת הובס (1588 – 1679) וזיגמונד פרויד (1856 – 1939), היינו אומרים כי "יצר לב האדם רע מנעוריו" (**בראשית**, ח' 21). עלילת הרומן חושפת את החינוך, התרבות והיכולת לשתף פעולה בצורה וולונטרית והוגנת, כקליפה דקה על פני אוקיינוס גועש של יצרים ותאוות רצח המוליכות את האדם לעבר ברבריות מסוכנת, או אם תרצו לעבר הפאשיזם והנאציזם, שתוצאותיהם האימות נחשפו במלחמת העולם השנייה, ואשר בעקבותיה גם נכתב ספרו זה של ויליאם גולדינג. זהו הסופר שטבע את האמרה: "האדם יוצר רוע, כשם שהדבורה יוצרת דבש".

אך בצד האפשרות לקרוא את "בעל זבוב" קריאה דטרמיניסטית וחסרת תקווה, ואת מהלכי עלילת הרומן כביטוי עמוק לטבעה המהותי של החיה האנושית - שכוחות האור הדמוקרטיים לעולם ניגפים בה בפני כוחות השחור הטוטליטאריים - ניתן לקרוא בהם גם כבמעין **קריאת השכמה וצלצול הזהרה** מפני האפשרויות הקשות הצפויות לנו אם לא נתעשת, ובמובן זה,

היצירה בת הששים וחמש שנה רלוונטית גם לזמננו ולחברתנו הדמוקרטית בישראל ובעולם כולו.

*ויליאם גולדינג (1965) "בעל זבוב", עם עובד, תל-אביב, תרגמה מאנגלית: אסתר כספי, עמ' 191. ב – 2011 הספר ראה אור מחדש בתרגומו של אמיר צוקרמן
ד"ר שלמה הרציג – מרצה לספרות ולתרבות. (להזמנת הרצאות: 050-6282995)

משולחנו של גיאוגרף

צילום : אתר גאג'ט ליין

הגלבוע – חלק ב שוקי ברנדווין

הגלבוע נזכר בתנ"ך פעם אחת, בניגוד להר כרמל, חביבו של התנ"ך, המוזכר באופן חיובי וססגוני בישעיהו, ירמיהו ושיר השירים. הגלבוע מוזכר בהקשר לתבוסתו של שאול בפני פלישתים, אזכור בודד זה מהדהד בעמק ומרעיד את ספר שופטים תוך שילוב מופלא בין הנוף, הגיאולוגיה וקינת דוד.

שאול המלך, ער למאמץ הפלישתי לבתר את ארצו ולהתחבר לבית שאן מבלי להסתכן בלחימה בצירים הרריים. שאול מזעיק את צבאו, אותו יש לגייס מכל פזורות השבטים. הוא המלך הראשון, מלך אמיץ, מלכד ומחשל את דור ספר שופטים, אלו שרצו שמלך ישלוט בהם, והם אכן מתגייסים, 'ויקבץ שאול את כל ישראל', למעט דוד שברח אל מחנה פלישתים כשכיר חרב, מפקד על מיליציה מטעם אכיש מלך גת. שאול התייצב במהירות ב'עין אשר ביזרעאל' במטרה לבלום את מסע פלישתים המאיים על ממלכתו. שאול מוכיח גיוס מהיר, תנועה מהירה, לוחמיו אתו, חוסמים את הציר ושולטים על המעין. הלוגיסטיקה שלו פשוטה, שותים מים ויוצאים לקרב. ואז מתברר כי הפלישתים שיצאו מבסיסם באפק כבר חונים בשונם, כלומר, אגפו מצפון את חסימתו, דרכם פתוחה.

הניסיון לבלום את הפלישתים כשל, הקרב כבד ושאול, מודע לעליונות מרכבות הפלישתים, נסוג אל מרגלות הגלבוע, היכן שמעיינות הדופן מיצרים סבך ובוץ, מעליהם מצוקי הגיר, שם יבטל את יתרון הפלישתים מול זריזות אנשיו שנשקם קל. אך סרני הפלישתים למדו את השטח,

קראו את מהלכו של שאול ושלחו כח שאיגף מאחור. הם הציבו את המורים, הקשתים. אותם חיילים עניים שאין להם יכולת להתחמש היטב, לא מהירים כפרשים, לא כותשים כבעלי הרמחים, גם בביזה הם ודאי אחרונים, הם חיל העזר שנשלח לחסום את נסיגת שאול. **'וימצאוהו המורים אנשים בקשת ויחל מאד מהמורים'**, שאול נלכד בין הקשתים וענני החיצים הנוחתים עליו בזווית ממעלה המדרון והצבא העיקרי סוגר עליו מאחור. מכאן ניתן להבין את הלקח בדברי דוד **'ללמד בני יהודה קשת'**. החסימה מתהדקת, שאול חשוף בשטח אש, מנסה להיאחז במדרון ולייצב מצב בקרב אבוד, בניו נהרגים והוא נופל על חרבו.

שאול נותר לבד בזירה המדינית והצבאית. כל בני בריתו עזבו אותו, אלוהים, שמואל, דוד וגדודיו נפקדים. ניסיונותיו להתפייס עם ריבון עולם כשלו, שאול תפס בכנף בגדו של שמואל שזלזל בו ולא התייצב מול העם שהוזעק לקרב, ממתין לברכתו של הכהן המאחר שבעה ימים. המתנה נוראית, הברכה שאיננה, החיילים הנוטשים את השורות, רק שש מאות נשארו במעבר מכמש מול פלישתים. שאול בודד בפיקוד, יוצא לקרב ללא ברכת שמואל, שמגיע וגוער בו נוכח פני האויב – **'נסכלת... ועתה ממלכתך לא תקום'**.

שאול מכלה את ימי מלכותו במלחמות אין ספור, הפלישתים מעדיפים את שלטון השופטים הרדוד שנזקק לגיבורים והנה קם מלך לישראל, מנהיג ריכוזי, צנוע וחסר רהב, איש חיל, שמחיל ריבונות פיסית על הבטחה שמימית. מלחמתו היא מלחמת העצמאות הראשונה של עם ישראל בארצו, הוא מכה את אויביו בחזיתות רבות והציל את ישראל מידי שוסיו העמונים, האדומים, המואבים והעמלקים, אך מלחמתו רבת השנים באויב הפלישתי לא מוכרעת, ועתה מצבו נואש ועלוב. **'וישאל שאול בה', ולא ענהו ה', גם בחלומות, גם באורים, גם בנביאים'**. מה אתה רוצה? שואל שאול את שמואל, לא שאול המלך, שאול טשרניחובסקי, רופא ומשורר, המלווה את שאול המלך בהליכתו האומללה לעין דור בחשכת הליל, מחופש בבגדי אחרים. בעלת האוב אינה דבורה לצד ברק, אינה יעל מול סיסרא, היא מעלה את שמואל באוב ולא משאירה ספק, שעון הזמן מתקתק לאחור. שאול טשרניחובסקי אינו מוותר ומעצים את חוסר התשובה.

איש האלוהים, מה אל יענני? כי סר מעלי, מה אעשה, ענני!

באשמורת הבוקר בלי קשת ושלח, על סוס קל המחנה שב שאול המלך.

ופניו חורו, אך בליבו אין מורא, ובעיניו מתנוצצות – היאוש הנורא.

'על במותיך חלל, איך נפלו גיבורים', קונן דוד בהגיע המבשר שסיים את שליחותו ואת פתיל חייו, לא כמו מרתון שהביא בשורת ניצחון. **'הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם, לא נפרדו, מנשרים קלו מאריות גברו... קשת יהונתן לא נשוג אחור וחרב שאול לא תשוב ריקם'**, האם קונן דוד קינה תמימה למלך אמיץ שנפל על חרבו או קפץ משמחה על מות יריב והזדמנות לרשת את מלכותו? הרץ שהגיע על קרעי בגדיו ואדמה על ראשו, שליח שראה ברור, ללא ספק ויותר מדי, נמחץ בחרבו של דוד המלך נעים זמירות ישראל. חרבו נטפה מדם אבנר בן נר, אבשלום, אוריה החיתי, יואב בן צרויה, עמשה בן יתר... וסופרי בית דוד הם אלו שכתבו את התנ"ך.

בעומדכם בהר הקללה, כתף שאול בגלבו, המסמל יותר מכל את המקום בו הפכו השבטים לעם ונחלותיהם לממלכה, זועקים דמי שאול מהאדמה. דמותו של המלך הלוחם והמושיע שהתנ"ך עולב בו ומבייש אותו בניצחונותיו, עולה מעין דור ומרחפת בין פסגות הרי אבינדב, יהונתן ומלכישוע. ההר היבש מקדיש סדרת פריחה אדומה אביבית של כלנית, נורית וצבעוני, בטרם ישלוט משטרו של קיץ. רקפות הגלבו, מצדעות למלך הלוחם, לדמות הטראגית שמלכותו...

- חז"ל קבעו שמלכותו לא נמשכה מפני שלא היה בה דופי.

אנשי יבש גלעד זכרו לשאול חסד ופשטו בלילה על חומת בית שאן, אלו החפ"שים שמנעו את חילול זכרו של מלכם, הם המצדיעים לשאול והם המילה האחרונה בספר שופטים. ועדת הצל"שים התנכ"ית שעיטרה את אהוד ברק יפתח גדעון, שמשון ודוד כגיבורים, קבעה שגבורתו של שאול אינה ראויה להערכה*.

הר גלבוע החוצץ בין השומרון לבין הגליל, יכול להוות גשר לעתיד, אם נתמודד עם שאלות נוקבות שהציבו מותו של שאול וקללת הגלבוע, מהו הלקח ומהו ההישג. הר גלבוע ניצב במקום שבו נכשל התנ"ך בשלטון השופטים והעמיד במקומם מלכים, כיום נכונה המדינה. מותו הדרמטי של שאול מעיד על דילמה המתעוררת בכל פעם שקם מלך לישראל. עם התנ"ך, עם סגולה, מצולק עקב חוסר התאמה בין הציווי התנ"כי לבין שלטון מלכינו ונבחרנו. **'קרע ה' את הממלכה מעליך'** אמר שמואל ומחץ את שאול וגם את הסיכוי לאחדות.

הקרע בתוכנו, כמו הקללה שהטיל דוד על הגלבוע, **'הרי בגלבוע, אל טל ואל מטר עליכם ושדה תרומות'**, בעוד מתקיים הניגוד בין טרשים שוממים של גיר האיאוקן לבין השדות שבעמק, נפתח בפנינו הדף ההיסטורי הבא, ריק לבינתיים, שדורש חשבון נפש לאומי עמוק ומלא בכדי לצעוד נכון אל העתיד.

***בימים אלו קבע צה"ל שגבורתו של נהג טנק הרפאים בציר לקסיקון אינה ראויה להערכה.**

צילום: ויקיפדיה

הר הגלבוע

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

מראות מאנגליה אפריל 2022

ביאור התמונות (מימין לשמאל)

1. בריטי שוטף את כלבו באמבט. המחיר- 6 פאונד
2. קטע מחוף ברייטון
3. מרכז תרבות מוסלמי ברייטון
4. כנסיה בתפילת חג פסחא ההורים ניצבים ביחד. ילדים מציירים במעבר גליל נייר ארוך
5. שוק סוף שבוע לפריטים מחוט ועד שרוך נעל
6. בריטי משיט מיני ספינת מפרש עם שלט רחוק
7. בריטי זורק כדור משחק לכלבו-מתוך "כוס" מתאימה בקצה מוט. אין צורך לגעת בכדור.

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם